

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 53 (19).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 22. märtsil 1927. a. kell 17.

Kokku on tulnud 96 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **Fr. Akel**, haridusminister **J. Lat-tik**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, sõjaminister **N. Reek**, kohtuminister **O. Tief**, töö-hoolekandeminister **J. Masing**, teedemi-nister **A. Kerem**.

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse deklaratsioon.
2. Firmade seadus — III lugemisel.
3. Äride registreerimise seadus — III lugemisel.
4. Riigivaranduste kinnitamise seadus iga-suguste kahjude vastu — III lugemisel.
5. Riigiteenijate ja -töölise ühekordse pal-galisa seadus — rahaasjanduse komisjoni ette-panek.
6. Riigi 1926./27. a. kulude ja tulude lisa-eelarve nr. 3 — II lugemisel.
7. Riigiteenijate haiguskindlustusseadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.
8. Kohtupristavite taksi seadus — II luge-misel.
9. Riigiasutustes eraisikutele ja -asutustele maaplaanide, hindamise- ja piiridokumentide valmistamise ja õigekstunnustamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
10. Eesti vabariigi kulude ja tulude eelarve 1927./1928. aastaks — II lugemisel.
11. Põllumajapidamiste metsaga varusta-mise seadus — I lugemisel.
12. Üüriseaduse muutmise ja osalise kao-tamise seadus — üüriseaduse komisjoni ette-panek.
13. Palga alammäära seadus — sotsiaal-komisjoni ettepanek.
14. Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seadus — omavalitsuse komisjoni ette-panek.
15. Eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.
16. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolöri aruande kohta o./ü. „Re-valis’e“ asjas.

17. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

18. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

19. Tallinna Raekoja platsi korraldamiseks kinnisvara sundvõõrandamise seadus — üld-komisjoni ettepanek.

20. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on juhatuse poolt mää-ratud. Päevakorra muudatuste ja täienduste kohta ettepanekuid ei ole. Loen päevakorra vastuvõetuks. Enne päevakorra asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

1. Teadaandmi- Sekretär **J. Piiskar**:
ne komisjoni Riigikogu juhatuse poolt
antud seadus- on antud: Eesti ja Läti
eelnõu kohta. vahel 19. oktoobril 1920. a.
Riias sõlmitud konventsio-
oni — riigipiiri ja piiriäärse maariba elanik-
kude õiguste kohta, ja 1. novembril 1923. a.
Tallinnas sõlmitud täiendava piirilepingu muut-
mise protokoll kinnitamise seadus — välis-
komisjoni.

2. Vabariigi Va- Riigivanem **J. Tee-**
litsuse dekla- **m a n t**: Austatud rahva-
ratsioon. esitus!

Vabariigi Valitsuse ame-tisse kutsumise puhul on mul au esineda järg-neva deklaratsiooniga:

Välispoliitiliselt tahab Vabariigi Valitsus kindlalt jätkata senist rahupoliitikat, mille eesmärgiks on riigi poliitilise ja majandusliku arengu kindlustamine ja rahuliku koostöö süvendamine, esijoones meie naaberriikidega.

Vabariigi Valitsuse poliitika Balti riikide suhtes on rajatud ühiste huvide äratundmisele ja nende arendamisele. Hiljuti allakirjutatud tolliuniooni teostamise leping Lätiga annab kindlama aluse kahe naaberriigi majanduselu kooskõlastamisele.

Vabariigi Valitsus tahab võimalust mööda laiendada ja süvendada sõbralikku koostööd rahvasteliidu põhikirja ja üldise rahu vaimus oma vennasrahvaga teisel pool Soome lahte, kui ka meie kaugemate naabritega Baltimere rannikul.

Non agressiooni lepingu läbirääkimisi, mis on alatud Nõukogude Liiduga, tahab Vabariigi Valitsus ligemas kontaktis meie liitlasega kui ka teiste naabritega viia edukale lõpule, lootes selle läbi rajada vahekordi idanaabriga püsivale vastastikuse arusaamise ja usalduse alusele, selle juures tuges õigustele, mis rahvasteliidus olemine annab, ja täites kohustusi, mis selle põhikirjas ette nähtud.

Majanduse ja sõpruse suhteid kaugemate riikidega tahab Vabariigi Valitsus kõigiti edendada, eriti kaubalepingute sõlmimise ja konsulaarvõrgu täiendamise teel.

Riigi sisemise korra ja avaliku julgeoleku kindlustamiseks on Vabariigi Valitsus püsivalt valvel.

Riigivõimu teostamisel tahab Vabariigi Valitsus pidada tihedat ühendust omavalitsustega, selgitades nende ülesandeid ja vahekordi ning kindlustades nende majanduslikke aluseid. Valitsus peab tarvilikuks esimeses järjekorras välja töötada omavalitsuste maksuseadust, linnade ja alevite maakorraldamise seadust ja valla omavalitsuste maadekasutamise seadust.

Riigikaitse alal tahab Vabariigi Valitsus jätkata ettevalmistamist üleminekuks üheaastase väeteenistuse peale, nõnda et lühendatud teenistusaeg algaks sügisel 1928. a.; jõudumööda ehitada väeosade kasarmuid, eriti õpperuume, milleta raske on lühikese teenistusaaja juures korralikult õpetada kaitseväge; teostada koolinoorsoo sõjalist õppust vastavalt 1926. a. vastuvõetud kaitseväeteenistuse seaduse nõuetele ja hõlbustada väljaspool kooli seivvatele noortele sõjalist ettevalmistust; tarvilikku rõhku panna meie kaitseväge juhtiva koosseisu kutselisele ettevalmistusele; riigi kandejõu kohaselt täiendada kaitseväge tehnilist varustust.

Majanduse alal tahab Vabariigi Valitsus ajada aktiivset majanduspoliitikat, püüdes saavutada olulist edu.

Eestkätt on tarvis kõvendada meie majanduselu püsivuse tunnet ja luua kindel alus majanduslikule ettevõtlikkusele.

Rahaväätus tuleb viia kulla alusele, selle kursi hoidjaks reorganiseerides Eesti panka tugevaks ja usaldusväärseks emissiooni pangaks.

Krediitisaamise võimalused tulevad luua kõigile elujõulistele ja maksuvõimsatele ettevõtjatele põllumajanduse, tööstuse ja kaubanduse alal. Eriti tahab Vabariigi Valitsus arendada maapanga tegevust.

Maareformi elluviimist tahab Vabariigi Valitsus sihikindlalt jätkata ja võimaldada asunikudele ja riigirentnikkudele nende maakohade kiiret kinnistamist.

Ühtlasi tahab valitsus soodustada eluaseme- ja ehituskruuntide saamist.

Tuleb võimaldada riigi rendimaadel asuvate tööstusettevõtete ja teiste obrokiüksuste omandamist, tagasi tulevad anda tööstusettevõtetele võõrandatud maa-alad tarvilikul määral.

Täit tähelepanu pöörab Vabariigi Valitsus piiräärsete maade kultuurilise ja majandusliku seisukorra parandamisele, silmas pidades meie põhiseaduses ettenähtud rahvuste üheõiguslust.

Rahvamajanduse viljakuse tõstmiseks tahab Vabariigi Valitsus soodustada ja toetada tootmislooma vahendite parandamist ja suurendamist, kui ka uute alade ja teenistusvõimaluste loomist.

Tunnistades põllumajandust meie riikliku majanduselu aluseks, tahab Vabariigi Valitsus selle huvisid kaitsta ja seda teha viljakamaks ja tasuvamaks põllukultuuri süvendamise, kasulikkude kõrvalharude edendamise ja maaparandustööde võimaldamise teel.

Sisekoloniasiooni tuleb arendada. Kasutamata riigi tagavaramaid tuleb muuta kultuurmaadeks, niihästi riikliku kapitali abil, kui ka soodsate tingimuste andmisega erakapitalile. Eriotstarbekohtade pidamist tahab Vabariigi Valitsus võimalikult kitsendada.

Kalandust tuleb arendada, kalakaupadele turgu leida ja Peipsi tindi kasutamise küsimust lahendada.

Maapõuevarade, nagu vosvoriidi, kipsi, Saaremaa marmori, tulekindla savi jne. lademetete uurimist ja kindlakstegemist jätkatakse, sellejuures ergutades nende kasutamist. Põlevkivitööstuse arendamise peale paneb Vabariigi Valitsus erilist rõhku.

Kaubalaevastiku soetamist tuleb igapidi toetada, milleks ka väliskapitali juurdevoolu soodustada.

Kodukäsitöö organiseerimisele ja valmis- ja poolvalmis müügi korraldusele pühendab Vabariigi Valitsus tõsist tähelepanu.

Ülemaltähendatud ülesannete teostamist tahab Vabariigi Valitsus võimaldada välislaenu, kui ka riikliku kapitali abil.

Valitsus tahab kaasa mõjuda, et meie eramajapidamise ettevõtete juhtimise, töökorralduse ja müügi organisatsioon muutuks energilisemaks ja otstarbekohasemaks.

Kodumaa tööstuse saaduste tarvituselevõtmist niihästi riigi kui ka omavalitsuste ja riigi käest toetust saajate asutuste ostude puhul tuleb järjekindlalt läbi viia; samuti ka igapid õhutada kodumaa saaduste üldist tarvitamist

Välisurgude võitmiseks tuleb püüda välja-veokaupu standardiseerida ja üksikuid ettevõtteid tööstusharude järgi eksportühinguisse koondada. Eriti tahab Vabariigi Valitsus silmas pidada meie põllumajanduse saadustele välisurgude võitmise võimalusi.

Tooresmaterjali sisseveo tollinormid tulevad revideerida nende alandamise suhtes ja laiendada sisseveotollide tagasimaksmist kõigi ainete pealt, mis ümbertöötatuna välja veetakse.

Kodumaa tööstuse saaduste hindade alandamiseks tuleb kaasa mõjuda, selleks kaitsetolle järk-järgult alandades, kuid sellejuures meie tööstust kõige kindlamini väljamaa eba-korraliku võistluse eest kaitses.

Tuleb virgutada töötahet ja levitada töö-
oskust.

Põllutöö, tehniliste ja teiste kutsekoolide ja kursuste tööd tuleb kõigiti viljakamaks teha, eriti silmas pidades tegelikkude põllupidajate ettevalmistamist, kui ka õppinud ja vilunud tööliste hulga suurendamist. Põllutöökoolide majanduslikku seisut tuleb parandada ja kindlustada.

Riigimajanduses jätkatakse kindlat kokkuhoiu-poliitikat.

Maksupoliitikas tulevad revideerimisele võtta maksuseadused maksumäärade vähendamise, maksude ühendamise ja lihtsustamise sihis. Maksumääramine peab sündima ainult kindlate andmete alusel.

Teede ja teiste ühendusabinõude korraldamise alal tahab Vabariigi Valitsus jätkata eelmise valitsuse poliitikat. Erilist tähelepanu pöörab valitsus laevaliini loomisele, mis võimaldaks kergesti rikkiminevaid põllumajanduse saadusi kiiresti välisurgudele toimetada.

Sotsiaalpoliitikas — tervishoiu, hoolekande ja töökaitse alal — tuleb tööd jätkata eelmise valitsuse poolt ülesseatud põhimõtete alusel, arendades tegevust meie majandusejõu kohaselt, pöörates erilist tähelepanu tiisikuse vastu võitlemise peale ja lahendades vahekordi tööliste ja tööandjate vahel erapooletult ja õiglaselt. (M. Martna stp: Nagu seni!)

Tuleb kaalumisele võtta vabadussõjas ja mujal riigikaitse tervise kaotanud kodanikkude pensionide kõrgendamise seadus ja rahva tervishoiu korraldamise seadus. Tööpuuduse kõrvaldamiseks tuleb seltskondlikke töid korraldada rahvamajanduslikult kasulikkudel aladel.

Vabariigi Valitsus tahab algkooli kasvatuslikku ja õpetuslikku tasapinda tõsta, alghariduse saamise tegelikke võimalusi kõigile lastele kindlustada, kehvemate õpilaste toetamist korraldades ja koolivõrku reguleerides kooli suurema kättesaadavuse sihis.

Kesk- ja kutseharidus peavad leidma tasa-kaalu vastavalt meie rahva kultuur- ja majanduselu tarvidustele ja kandejõule. Õpetajate kutseteline ettevalmistus tuleb korraldamisele kooli ülesannete ja vajaduste kohaselt.

Kasvatus- ja õpetustöö juhtimist ja järelevalet tahab Vabariigi Valitsus ümber korraldada selle töö põhjalikumaks muutmise otsarbel.

Seltskonda püütakse rakendada haridustöösse väljaspool kooli rahva üldise hariduse tasapinna tõstmiseks, arendades rahvaraamatu-kogusid, sidudes koolist lahkuvat noorsugu lähemalt kooli ja ta tööga ja edendades kultuuri teenivaid loomisvõimseid ettevõtteid.

Valitsus loeb tarvilikuks arendada seaduste kodifitseerimist. Lähemaks ülesandeks on tsiviil- ja kaubandusseaduste ümbertöötamine ja ühtlustamine, kriminaalseaduse eelnõu maksmapanek ja maareformi seaduste ja määruste kodifitseerimine.

Valitsus kavatses esitada eelnõu kriminaal-kohtupidamise korra lihtsustamiseks.

Karistusametust tuleb järk-järgult ümber korraldada vastavalt kriminaalseaduses ülesseatud karistuse süsteemile. Vangide tööd tuleb järjekindlalt arendada.

Vabariigi Valitsusel on teadmine, et ainult pikema aja jooksul on võimalik ette toodud kavatsusi teostada. Nende teostamisel juhib Vabariigi Valitsuse tegevust üldsuse huvi, mille tagatiseks on valitsuse tihe koostöö Riigikoguga, kui rahva tahte avaldajaga. (A. Anderkopp, tões: Ikka tagasi kõik, mis on lubatud!)

Juhataja **K. Einbund**: Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, läbirääkimisi Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul pidada järgmisel Riigikogu koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**3. Firmade seadus — III luge-
misel.** Üldkomisjoni aru-
andja **V. Hasselblatt**
kannab ette ja eraldi
hääletamisel võetakse
vastu nähtava enamusega seaduseelnõu
pealkiri ja §§ 1—12.

Firmade seadus.

I.

§ 1. Firma on nimi, mille all üksik isik, ühing või selts mingisugust „Äride registreerimise seaduse“ § 1. järgi registreerimisele

kuuluvat äri peab ja mida üksik isik või ühingu ja seltsi esitajad allkirjaks annavad.

§ 2. Ainuisikliku äripidaja firma peab sisaldama äripidaja perekonnanime ühes eesnimega või eesnimeta. Sarnasel firmal ei tohi olla niisugust lisandust, mis oletada laseks, et firma on ühingu oma.

§ 3. Täisühingu firmas peab olema vähemalt ühe ühingu liikme perekonnanimi, ja kui firmas kõigi ühinguliikmete nimesid ei ole, siis lisandus, mis näitab, et firma ühingu oma on.

Täisühingu firmasse ei või mahutada peale ühingu liikmete teiste isikute perekonnanimesid.

§ 4. Usaldusühingu firmas peab vähemalt ühe piiramata vastutusega liikme perekonnanimi olema ja peale selle lisandus, mis näitab, et firma ühingu oma on.

Usaldusühingu firma ei või sisaldada niisuguse osaniku nime, kes ainult osamaksuga vastutab.

§ 5. Uue liikme juurdetulek juba olevasse täis- või usaldusühingusse ei tee tarvilikuks firmat muuta.

Juhtumisel, kui ühingu liige, kelle nimi firmas tähendatud, ühingust lahkub, ei või ühing endist firmat kasutada kui lahkunud liige või ta pärijad selleks oma nõusolekut ei anna.

§ 6. Aktsiaseltsi, osaühingu või muu seaduslikus korras registreeritud seltsi või ühingu firma peab sisaldama seda nime, mille all seltsi või ühingu põhikiri registreeritud ühes vastava nimetusega „aktsiaselts“, „osaühing“ jne.

§ 7. Firma nimi peab selgesti erinema teistest samas linnas või maakonnas olevatest firmadest, aktsiaseltsi ja registreeritud osaühingu firma aga kõikide teiste Eestis tegutsevate aktsiaseltside ja osaühingute päralt olevatest firmadest.

Kui äriomanikul on nimi, mis firmana juba ärideregistrisse kantud, siis peab tema oma firmat registreerides oma nime erinevalt lühendatud eesnimede, lisanduste või eesnimede ärajätmise teel niivõrd muutma, et oma firma endisest selgesti erineb.

§ 8. Ärideregistrisse kantud äri pärimis- teel omandaja võib äri endist firmat edasi tarvitada.

Kui äri lepingu põhjal uue omaniku kätte üle läheb, võib uus omanik registreeritud firmat edasi tarvitada, kui endine omanik või tema pärijad selleks kirjaliku nõusoleku annavad.

§ 9. Kes omandas äri enne käesoleva seaduse maksmahakkamist ja pidas seda endise omaniku nime all, võib selle nime registreerida oma firmana.

§ 10. Firmat ei või võõrandada lahus sellest ärist, mille jaoks teda tarvitatakse.

§ 11. Isikul, ühingul või seltsil, kelle firma on ärideregistrisse kantud, on ainuõigus seda firmat tarvitada.

See, kelle õigusi rikutakse firma lubamata tarvitamisega, võib kohtuteel nõuda firma tarvitamise keelamist ja kahjutasu.

II.

§ 12. Süüdlast käesoleva seaduse järele temale mitte kuuluva firma tahtlikus tarvitamises karistatakse

rahatraviga mitte üle viietuhande marga.

Kui sarnane üleastumine korda saadeti kasupüüdva sihiga või teadvalt mõne teise firma omaniku huvide vastu, või tähele panemata jättes kohtu vastavat keeldu (§ 11), siis karistatakse süüdlast

arestiga mitte üle kuue kuu või tahatraviga mitte üle viiekümnetuhande marga.

Juhataja **K. Einbund**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

4. Äride registreerimise seadus — III lügmisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—16.

Äride registreerimise seadus.

I.

§ 1. Käesolevas seaduses ettenähtud korras peavad oma firma registreerima isikud, ühingu ja seltsid:

1) kellel on kaubanduslik ettevõtte, mille pidamiseks 1.—3. järgu kaubanduslik äritunnistus lunastatud (otsekoheste maksude seaduse § 449. lisa II jagu, S. K. V. k. 1914. a. väljaanne) ja

2) kellel on tööstuslik ettevõtte, mille pidamiseks 1.—8. järgu tööstuslik äritunnistus lunastatud (otsekoheste maksude seaduse § 449. lisa III jagu).

Riigi ja omavalitsuse ettevõtted ja kooperative ühinguks käesoleva seaduse alla ei käi.

§ 2. Ärideregistrit peab kaubandus-tööstuskoda kaubandus-tööstusministri poolt kinnitatud vormi järgi.

§ 3. Paragrahv 1. nimetatud isikud, ühingu ja seltsid peavad hiljemalt 14 päeva jooksul pärast oma ettevõtte avamist kaubandus-tööstuskodale esitama kirjaliku teadaande oma firma registreerimiseks.

Kellel on juba sel ajal, kui ärideregistrit pidama hakatakse, § 1. nimetatud ettevõtte või kes avavad niisuguse ettevõtte kahe kuu jooksul pärast seda, kui ärideregistrit pidama hakatakse, nendel lõpeb käesolevas paragrahvis ettenähtud tähtaeg teadaande esitamiseks 14 päeva pärast eelnimetatud 2 kuu möödumisest arvates.

Kaubandus-tööstusminister määrab tähtsaja, millest peale ärideregistrit pidama hakatakse, ja avaldab vastava teadaande selle kohta „Riigi Teatajas“.

§ 4. Isik, kes § 1. nimetatud ettevõtet ainuisiklikult omal arvel ja vastutusel peab, on kohustatud oma teadaandes kaubandus-tööstuskojale teatama:

- 1) oma ees- ja perekonnanime ja kodakondsuse;
- 2) firma nimetuse;
- 3) ettevõtte äriala, asukoha ja tegevuse algamisaja;
- 4) prokuura volikirja põhjal volitatud isikud;
- 5) ettevõtte pidaja ja prokuristide allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud või ärideregistri pidaja juuresolekul kirjutatud.

§ 5. Kui registreerimise teadaanne antakse ärilise täisühingu või usaldusühingu või B. E. S. §§ 4266.—4334. ettenähtud lepingühingu poolt, siis peab teadaandes olema tähendatud:

- 1) kõikide täisosanikkude ees- ja perekonnanimed ja kodakondsus;
- 2) firma nimetus;
- 3) ettevõtte äriala, asukoht ja tegevuse algamisaeg;
- 4) ühingu osakapital;
- 5) ühingu lepingutegemise aeg;
- 6) ühingu esitamise viis ja prokuura volikirja põhjal volitatud isikud;
- 7) täisosanikkude ja prokuristide allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud või ärideregistri pidaja juuresolekul kirjutatud.

Teadaandel peab olema juurde lisatud tõestatud väljavõte ühingu lepingu vastavatest osadest.

§ 6. Kui teadaanne antakse ärideregistrisse kandmiseks mõne muu peale § 5. nimetatud seltsi või ühingu poolt, kes seaduslikus korras registreeritud põhikirja alusel tegutseb, siis peab teadaandes olema tähendatud:

- 1) firma nimetus ja juhatuse asukoht;
- 2) ettevõtte äriala;
- 3) põhikapitali suurus;
- 4) juhatusliikmete ja, kui asjaajajad-direktorid ning prokuristid on ametisse nimetatud, siis ka nende direktorite ning prokuristide ees- ja perekonnanimed ja kodakondsus;

5) põhikirja registreerimise aeg;

6) seltsi või ühingu tegevuse algamisaeg.

Teadaandele peavad olema kõik juhatuse liikmed alla kirjutatud ja allkirjad seaduslikus korras tõestatud. Kui on nimetatud asjaajajad-direktorid, samuti prokuristid, siis peavad olema esitatud ka nende allkirjad, mis seaduslikus korras tõestatud.

Teadaande juurde peab olema lisatud registreeritud põhikirjast tõestatud ärakiri või „Riigi Teataja“ number, kus põhikiri avaldatud ja tõestatud väljavõtte seltsi peakoosoleku protokollist juhatuse liikmete ja direktorite valimise kohta.

§ 7. On aktsiaseltsi varandus võetud hooldamisele, siis antakse eelmises paragrahvis ettenähtud teadaanded ärideregistrisse kandmiseks hooldajate poolt, kusjuures juhatuse liikmete nimede asemel teatatakse hooldajate nimed ja esitatakse nende tõestatud allkirjad, samuti tõestatud ärakiri vastavast kohtuotsusest nende nimetamise kohta.

§ 8. Välismaa seltside ja ühingute kohta, kes Eestis tegevuse avamiseks luba saanud, antakse teadaanne ärideregistrisse kandmiseks Eestis tegutsemiseks volitatud esitaja, või kui esitajaid mitu, siis kõigi nende poolt.

Selles teadaandes peab olema tähendatud:

- 1) firma nimetus ja asukoht;
- 2) seltsi või ühingu asukoht välismaal;
- 3) ettevõtte äriala;
- 4) põhikapitali suurus kodumaal ja Eestis operatsioonideks määratud kapitali suurus, ja
- 5) vastavate volinikkude ees- ja perekonnanimed ja kodakondsus.

Eestis tegutsemiseks volitatud esitajate allkirjad peavad olema seaduslikult tõestatud või ärideregistri pidaja juuresolekul kirjutatud.

Teadaandele peab olema juurde lisatud ärakiri neist tingimustest, mis maksva seaduse põhjal („R. T.“ nr. 88/89 — 1921. a. sead. nr. 16) „Riigi Teatajas“ kuulutatud.

§ 9. Registreerimise otstarbel tuleb teadustada kõigist muudatustest andmetes, mis äri kohta käivas teadaandes on tähendatud, samuti ka ettevõtte lõpetamisest või likvideerimisele asumisest. Need teated antakse neljateistkümne päeva jooksul pärast ettetulnud muudatust.

Kui kaubandus-tööstuskojal on andmeid, et registrisse kantud firma on tegevuse lõpetanud, ilma et sellest oleks käesoleva paragrahvi põhjal vastav teadaanne esitatud, siis tehakse sellekohane sissekanne registrisse kaubandus-tööstuskoja enese poolt. Enne niisuguse sissekande tegemist peab kaubandus-tööstuskoda kinnitatud kirjaga firma registreeritud aadressi

järele hoiatama äriomanikku sarnase sissekande kavatsusest, määrates ühekuulise tähtaja kavatsetava sissekande vastu vaidlemiseks.

§ 10. Registrisse kantud äripidaja maksujõuetuks kuulutamise korral teatab kohtu poolt määratud vannutatud hooldaja sellest kaubandus-tööstuskojale äride registrisse kandmiseks. Samuti teatab konkursivalitsus konkursi määramisest kaubandus-tööstuskojale samaks otstarbeks.

§ 11. Ärideregistri pidamise kulude katmiseks tuleb maksta ärideregistrisse kandmise teadaannete juures kaubandus-tööstuskojale maksu taksi järele, mille kinnitanud kaubandus-tööstusminister.

§ 12. Niikaua kui registreerimisele kuuluv asjaolu ärideregistrisse kantud ei ole, ei või isik, kelle firmasse see asjaolu puutub, ennast tähendatud asjaolu peale põhjendada kolmanda isiku vastu, välja arvatud juhul, kui see asjaolu viimasele teada oli.

On aga asjaolu registrisse kantud, siis peab kolmas isik seda tunnustama, välja arvatud juhul, kui kolmas isik seda asjaolu ei teadnud ega teadma pidanud.

§ 13. Igäühel on õigus riiklike ametasutuste töötundide kestel ärideregistriga ja ärideregistrisse kandmise teadaannete juures esitatud dokumentidega tutvuneda ja saada teostatud ära kirjutised ärideregistrisse kantud teadetest. Registrisse kandmise teadaannete juures esitatud dokumentidest antakse ära kirjad välja neile, kellel selleks õiguslik huvi. Ära kirjade väljaandmise eest võetakse maksu kaubandus-tööstusministri poolt kinnitatud taksi järgi.

§ 14. Kaubandus-tööstuskoja otsuste ja korralduste peale registreerimise asjus võib kaevata kaubandus-tööstusministrile ühe kuu jooksul, arvates koja vastava otsuse või korralduse teadaandmise päevast.

Kaebuste otsustamiseks moodustatakse kaubandus-tööstusministeeriumi juures komisjon, kes koosneb ühest kaubandus-tööstusministeeriumi esitajast ja ühest kaubandus-tööstuskoja esitajast kaubandus-tööstusministri või tema poolt määratud asetäitja juhatusel.

§ 15. Kui pärast karistamist käesoleva seaduse § 16. põhjal ei esitata teadaandeid ärideregistris registreerimiseks, peab kaubandus-tööstuskoda ise oma korralduses olevate andmete põhjal nõutavaid sissekandeid äride-registrisse tegema.

II.

§ 16. Süüdlast selles, et ta käesoleva seaduse järgi nõutavaid teateid ei esitanud äride-registrisse kandmiseks, karistatakse

rahatraviga mitte üle viietuhande marga.

Süüdlast selles, et ta ärideregistrisse kandmiseks teadvalt esitas valeteateid või korduvalt jättis esitamata käesoleva seaduse järgi nõutavad teated, karistatakse

arestiga mitte üle kolme kuu või rahatraviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

Juhataja **K. Einbund**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

5. Riigivaranduste kinnitamise seadus igasuguste kahjude vastu — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Riigivaranduste kinnitamise seadus igasuguste kahjude vastu.

§ 1. Riigiasutuste kasutamisel olevad riigivarandused üldiselt ei kuulu kinnitamisele, välja arvatud varandused: a) mille kinnitamiseks on lubatud krediitid eelarve korras või eelkrediitidena; b) mis kuuluvad riiklike majanduslikult tegutsevatele ettevõtetele ja mille kinnitamine on sunduslik vastavate seaduste ja põhimääruste järgi.

§ 2. Erasikutele või -asutustele kasutamiseks antud riigivarandused kinnitatakse kas nende varanduste kasutajate või riigi arvel, nagu see vastavates lepingutes ette nähakse.

§ 3. Kinnitusest kahjutasudena saadavad summad tarvitatakse, kui Vabariigi Valitsus seda tarvilikuks peab, kannatanud varanduste uendamiseks või kordaseadmiseks. Vastasel korral arvatakse kahjutasudena saadud summad riigi tuludeks.

§ 4. Kinnitamise korra kohta on Vabariigi Valitsusel õigus vastavaid määrusi välja anda.

Juhataja **K. Einbund**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Riigiteenijate ja -töölise ühe-kordse palgalisa seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu**: Riigiteenijate ja -töölise palkade normeerimise küsimus oli juba

lainud aastal arutamisel Vabariigi Valitsuses. Kavatsesi uued palgamäärad maksma panna juba möödunud aastal, ei jõutud aga tehnilistel põhjustel seda teha. Siis oli lootus, et uued palganormid pannakse

maksma alates 1. jaanuarist, kuid ka seda ei saadud teha, ja nüüd alles, ühes uute koosseisudega, hakkavad ka uued palganormid maksma. On tekkinud vaheaeg, mille puhul riigiteenijad loodetavast palgast vähem on saanud. Nüüd kavatseb Vabariigi Valitsus oma ettepanekuga riigiteenijatele selle vahe tasuda erakorralise poole kuupalga suuruses antud toetusega nendele riigiteenijatele, kes vähemalt 1. jaanuaril sel aastal ametis olnud; samuti ka ühekordselt 1.000 marka nendele riigitöölisele, kes perekonnaabiraha ei ole õigustatud saama, ja 1.250 marka nendele, kes on õigustatud perekonnaabiraha saama. Sellekohase ettepaneku tegi Vabariigi Valitsus, ja rahaasjanduse komisjon ühines selle ettepanekuga.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno.**)

Rahaasjanduse komisjoni ülesandel teen ettepaneku, riigiteenijate ja -töölise ühekordse palgalisa seadus I lugemisel vastu võtta.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõuga tahetakse anda riigiteenijatele 15. kuupalk. Ei saa öelda, et praegusel korral oleksid riigiteenijate palgaolud soovitaval kõrgusel, ei saa ka öelda, et praegusel korral oleksid kõigi vabariigi kodanikkude sissetulekud soovitaval kõrgusel. Praegu valitseb üldjoontes igalpool majanduslik kriis. Sellejuures ei saa nimetamata jätta, et kõik poliitilised erakonnad on lubanud riigi majanduselu tervendamiseks võimalikult kokkuhoiupoliitikat ajada. Seda seisukohta on väljendatud maavolikogude valimistel. Eriti selgelt on seda seisukohta väljendanud asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse rühm, kes maavolikogude valimiste kihutuskoosolekul harilikuks kõneaineks võttis selle, et üks maakonnanõukogu on andnud oma ametnikkudele 13 kuu palga, ja igal koosolekul küsiti põllumeeste ning asunikkude käest, mitu kuud nende aastas olevat. Vastati — 12, kuid maakonnanõukogus on 13 kuu palk välja maksetud. Härrad asunikud, ma küsaksin praegu teilt, kes teie olete esitajad siin Riigikogus ja maavolikogudes, mitu kuud teil on? Ka teil on 12 kuud, aga siin antakse 15 kuu palk. (A. Laur, as: Küsige Teemandilt!) Mis teie räägite Teemandist, küsige otsekohe enestelt, sest ka teie olete üks koaleerivatest rühmadest, kes niisugust poliitikat ajab. Siin räägitakse ja tahetakse nii, minnakse aga maale, siis kõneldakse hoopis teisiti. Meil peaks igalpool kokkuhoiu-poliitikat aetama. Sellepärast arvan, et praegusel korral ei oleks õigustatud riigiteenijad seda palka saama, kui arvesse võtta meie majanduslikku olukorda.

Pea veel alla kriipsutama, et meil on valitsemas majanduslik kriis ja puudus. Nii on ka puudus riigiteenijatel ja ka maksumaksjatel. Siin peaks vaatama õiglast seisukohta: kuna 1. aprillist hakkavad kõrgendatud palgad maksma, siis oleks ülearune praegusel korral seda seadust vastu võtta ja sellepärast ei saa selle seaduse poolt hääletada.

L. Johanson (stp): Härra Tonkman'i ülesastumine tuli vististi Vabariigi Valitsusele üllatusena, nimelt sellepärast üllatusena, et Vabariigi Valitsuse seljataga seisab ju härra Tonkman. Kui härra Tonkman sõna võttis, siis oli tunda, nagu teeks ta Vabariigi Valitsusele opositsiooni. Kui see oleks tehtud maavalimiste ajal, millest härra Tonkman kõneles, siis oleks see arusaadav, sest reedel, kui see küsimus päevakorda pidi tulema, olid valitsuse erakonnad need, kes käisid kui uni opositsioonile peale, et seaduseelnõu päevakorrast ära võetaks, niikauaks kuni maavalimised möödaks on. Enne maavalimisi ei juletud seaduseelnõu toetada. Nüüd, pärast maavalimisi on toon veidi tagasihoidlikumaks muutunud.

Mis puutub aga sellesse, mida põllumeeste koosolekutel kõneldakse, siis arvan mina, et selles riigiametnikke süüdistada ei saa, sest neil ei ole õigust vahele segada. See on erakondade eneste asi.

Mis ühekordsesse toetusesse puutub, siis on härra Tonkman'il teada, et Vabariigi Valitsus on käesoleva kuu algul riigiametnikkudele poole kuupalga välja maksnud ja sellega ametnikkudele lootust andnud, et arutuse all olev seadus vastu võetakse. Laupäeval maksti teine pool kuupalgast välja. Ametnikud võisid selle rahaga, mis nad kuu algul kätte said, talitada selles teadmises, et nad saavad veel. Sellega löödi nende majapidamisele suur auk sisse. Niisugusesse seisukorda on praegu ametnikud Vabariigi Valitsuse poolt paigutatud. Mina arvan, et härra Tonkman'il on tarvilikud suhted Vabariigi Valitsusega, vähemalt härra Riigivanemaga. Terve hulk ministreid kuulub sinna rühma, kust härra Tonkman on, ja sellepärast peaks härra Tonkman'il täielik informatsioon olema. Sellepärast tundub imelikuna, kuidas katsutakse kõnetoolilt erakondlikku profiiti lüüa. Kui Teie selle seaduse vastu olite, kui Teie leiate, et tarvis ei ole ühekordset toetust anda, mis tarvis siis see vigurdamine siin? Siis öelge Vabariigi Valitsusele, ja valitsus tehku nii, nagu seda tema seljatagused soovivad. Ma ütlen, päris ära tüütab sarnane teguviis, mis ka seaduste arutamiste juures varem ilmsiks on tulnud. Valitsus esitab mõne seaduseelnõu. Kui aga seaduseelnõu siia jõuab, siis hakkavad koalitsiooni erakonnad seda selle asemel, et

ühte kui teist asja kaitsta, arvustuse alla võtma. Kaitsemine olgu teiste, eestkätt aga opositsiooni asi. Mis tarvis niisugune vigurdamine, olge rohkem ausamad, otsekohesemad. Sarnane vigurdamine on hõre, nii et terve see värk välja paistab.

Rahaminister L. Sepp: Väga austatud härrad Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel toetan selle seaduseelnõu vastuvõtmist. Vabariigi Valitsus on teatud lubadused andnud, nendest räägiti aasta algul Riigikogus, ning siis ei vaieldud keegi nende vastu. Teatud moraalne siduvus on sellega juba antud, ja oleks tõesti ametnikkudele halb üllatus, kui see seadus vastu ei võetaks. Toetan seaduse vastuvõtmist.

H. Martinson (tp): Kui seda seaduseelnõu vaadata pealkirja järgi, nii pealiskaudselt, siis peab ütleva, et seda ettepanekut peab igatahes toetama täies ulatuses. (A. Jürman: Missugust?) Ühekordse palgalisa seadust. On ju kõigil teada meie viletsad palgaolud, mis vaevalt üle poole elatismiinimumi ulatuvad. Sellest on lugemata korrad siit Riigikogu kõnetoolilt juttu olnud, ja ma usun, et seda ei eita ka need ringkonnad, kelle võimuses oleks seda viletsat seisukorda parandada, kui nad tõesti tahaksid. Tahtmisel näikse aga ka siin piir olevat. Siin on näha, et valitsuse oma erakondade poolt räägitakse selle seaduse vastu. Ei taheta tunnustada vähemate ametnikkude ega tööliste häda. Ja kui seda siiski mõnel juhtumisel mõne üksiku võimulolija poolt vastutahtmist ollakse sunnitud tunnustama, siis valatakse ainult krokodilli pisaraid ja öeldakse: et meie teame küll, et tööliste seisukord vilets on, aga kellel on see parem? Nii heameelega kui meie seda ka parandada tahaksime, aga meie riigi kandejõud ei luba kuidagi moodi tööliste ega alama teenija palgaolusid parandada. Ja just sellisama riigi kandejõu seisukohalt välja minnes sumbutatakse ära kõik need alamate riigiametnikkude palved, ja kõik tööliste õigustatud nõudmised surutakse kas või vägivaldselt maha. Kui aga tahetakse kirikutele maad anda, riigi metsa ära jagada, või kõrgematele riigiametnikkudele palka tõsta, kes isegi juba 3—5-kordse elatismiinimumi ulatuses palka saavad, siis lubab seda riigi kandejõud. Siis leitakse loomulik olevat, et igaüks oma teenete järgi tasu saaks, ja siis ei räägita sõnagi riigi kandejõust nendesamade ringkondade poolt, kes seda muidu alati armastavad turule kanda.

Kas see pole kahesugune mõõt? Ja mis on kahesugune mõõt issanda meelest? Härrad kristlased võiksid seda teistele valitsuses ole-

vatele erakondadele vast paremini ära seletada kui mina, ja ise ka katsuda kõigile ühesuguse mõõduga mõõta. Praegu käesoleva seaduseelnõu juures võiks seda ühesuguse mõõduga mõõtmist tarvitada, sest siin tuleb see nõnda nimetatud „hirmus asi issanda meelest,“ see „kahesugune mõõt“ õige selgel kujul ilmsiks, muidugi ikka siis, kui seda tahetakse näha. Selle seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud: „Käesoleva seaduseelnõu järgi anda kavatsatud ühekordne palgalisa on juhitud kahest tegurist: 1) parandada riigiteenijate majanduslikku olukorda ja 2) toetada riigitöölisi.“

Väga ilusad tegurid need mõlemad, seda ei saa salata. Väga ilusad siis, kui see esimene tegur, see riigiteenijate majandusliku olukorra parandamine, tahaks tõesti parandada nende riigiteenijate olukorda, kellel seda parandamist vaja on. Riigiteenijaiks on arvatud kõik, kes riigikassast palka saavad, on see palk kas 40.000 või 4.000 marka kuus. On nende olukord aga ühesuguselt halb ja saab nende olukord selle palgalisaga ühesuguselt parandatud? Kas 40.000 marga palga saajal ei ole majanduslik olukord 10 korda parem, kui 4.000 marga saajal, ja mispärast vajab tema veel 10-kordselt rohkem toetust, kui teine? Kas vajab üldse 40 tuhande marga saaja toetust, kui ta palk ligi 4 korda suurem on elatismiinimumist? Või on temal kümme kõhtu ja peab 10 ülikonda korruga seljas kandma, ja käib see tema ametikohuste hulka. Sarnase suure vatsa täitmine ja sarnase riietekoorma kandmine? Kui see nii on — jah, siis oleks küll mõistetav suuremapalgaliste vilets majanduslik olukord ja seda peaks parandama tõesti proportsionaalselt neljatuhanda marga saajaga, see on kümme korda rohkem. Usun aga, et seda vaevalt julgeb keegi tõendamata hakata. Sellepärast peaks see iseenesest mõistetav olemagi igaühele, et nende majanduslik seisukord nii vilets ei tohi olla, et see veel erilist parandust vajab. Ma ei ole kaugeltki sellel seisukohal, et praegusel ajal oleks võimalik läbi viia ühesugust elatisraha kõigile, vaatamata selle peale, missugused töö- või teenistuskohused kellelgi täita on. Sellel seisukohal peaks aga iga inimene olema, et niikaua, kui üksainuski inimene alla elatismiinimumi palka saab, ei tohiks kõrgema palga saajate erilisest toetusest juttugi olla. Kui seda siiski tehakse, siis on see õieti hirvitamine meie riigi kandejõu üle.

Et see mitte üksi minu ega minu seljaga seisvate tööliste arvamine ei ole, selleks toon väikese näite. Mõni päev tagasi ilmus ühes kohalikus ajalehes ühe meie silmapaistvama tegelase allkirjaga varustatud artikkel, milles muuseas on öeldud: „Siin on aga

algusest saadik nähtavale tulnud, et kogumehed kõige plaanikindlamalt sellele vastu töötavad, mis kehvemate inimeste seisukorda kuidagi parandada suudaks, milles neid ka „kristliku“ erakonna mehed alati ustavalt toetanud on. Olgu kas või kõige väiksema toetuse määramisega või minimaalse palgakõrgendusega tegemist, aga kehvemate suhtes ollakse seal alati põhimõttelikult vastu. Kui 4—5.000-margalise kuupalgaga ametnikule lapse sündimise korral 10.000 mk. toetust tahetakse lubada, siis tuleb kogumeeste esitaja ja peab pika pilkekõne sellest, et võiks ka pulmade puhul, sünnipäevaks jne. sarnast toetust anda“.

Kui vastav komisjon pärast põhjalikku kaalumist võimalikuks pidas koosseisude seaduses mõnele väiksemale ametnikule 500 marka palka juurde panna, siis kukutas Riigikogu parem tiib „kristlikus“ üksmeeles kõik vastavad ettepanekud läbi. Põhjuseks tuuakse ikka ja alati „riigi kandejõudu“ ette. Aga samal ajal esitati Riigikogule seaduseelnõu, mille järgi ministrite palk 50.000 marga ja Riigivanema 75.000 marga peale tõstetakse, ja peale selle veel igaühele kuus 10.000 marka sõiduraha antakse. Siin muidugi seda riigi „kandejõud“ ei takista. Siin peaks tunne niisugune olema, nagu Aleksander Suurel, kes kord, kui tema sõjavägi raske jänu all kannatas, ka oma veetagavara kõrbe liiva sisse kallas, et mitte paremas seisukorras olla kui sõdurid. Seda tunnet ei ole aga meie „kristlikul“ parentiival mitte, vaid nende erakondade moraal nõuab, et suurtele meestele tuleb niipalju kui võimalik anda, väikestele aga ainult niipalju, kui rikaste laualt raasukesi maha langeb.

Ma usun, et niisuguse kirjutuse kohta ei või ühelgi töölisel midagi öelda olla. See on juba nende südamest välja kasvanud. Aga usun tõesti, et need sõnad on kombe pärast, valimise palavikus kirjutatud. Nagu kelluke, mis heliseb ja vask, mis kumiseb, vist enam teiste erakondade mahategemiseks, kui tõsiselt mõeldud. Mäletan, kui sama seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel, siis sama tähtsa tegelase erakonnasõbrad ei hääletanud paranduse poolt, mis kuidagi „suurte isu“ oleks natukene vähendanud ja väikestele osaklangenud raasukesi suurendada tahtis.

Selle seaduse II lugemisel loodan ma nendesamade parandustega esineda, ja siis on sellel erakonnal hea juhus näidata, kas ta neid veksleid, mida üks tema tähtsam tegelane on valimise eel välja andnud, tagasi tahab lunastada, või jäävad need ainult ilusateks sõnakõlksudeks.

Teine nõndanimetatud tegur selle seaduseelnõu esitamiseks olla — „toetada riigitöölisti“. Ka seletuskirjas on tähelepanu selle peale juhitud, et riigitööliste toetus hädatarvilik olla. Aga kas see 1.000 marka, mis tööliste nagu armuannina lubatakse, tõesti sarnast kõlavat nime väärrib? Kui juba kord toetusest jutt on, mispärast ei taheta siis tööliste niisama poole kuupalga suuruses ühekordset palgalisa määrata kui teenijatele, ja mispärast lubatakse seda „armuandi“ ainult neile tööliste, kes kuus kuud vahet pidamata riigitööl on olnud, mispärast ei ole seda vähendatud kolme kuu peale, nagu riigiteenijatel see arvatud? Kas siin ei tule selgelt see „kahe-sugune mõõt“ ilmsiks. Mina usun, et kõik need jutud riigi kandejõust ja sellest, et riigi kandejõud seda välja ei kannata, kui alamatele ametnikkudele palka juurde pannakse, on ainult paljas tühine suitsukate võimulolijate poolt, et oma ahnust selle taga varjata.

J. Fuks (as): Austatud rahvaesitus! Kui siin härra Tonkman kõneles, siis rõhutas tema iseäranis seda ja näitas näpuga asunikkude rühma peale, et need on need kurjategijad olnud, kes võib olla palgalisad on maksnud jne. Kuid ma pean üht meelde tuletama, härra Tonkman, et just teie oma rühma-kaaslased on olnud maakonna valitsuses, maakonnanõukogus need inimesed, kes vastu asunikkude tahtmist on läbi surunud 13. ja 14. kuupalgal, sellepärast et nende rühma liikmed on olnud maakonna valitsustes suurte palgade otsas. Nii ei saa seda asunikkude kohta öelda ega asunikkude rühma peale näidata. (Vahelhüüe K. Tonkman'i, põl poolt.) Ma ei ole iialgi teisiti rääkinud ega hääletanud, ma räägin seda, mida ma olen ka maakonnanõukogus rääkinud. Ma ei saa pooldada seda teguviisi, et tullakse teatud rühma poolt ja öeldakse, et vaadake, siin on need kurjategijad. Kui praegu palgalisa seadust arutatakse Riigikogus, siis seda sellepärast, et koosseise ei saadud maksuma panna 1. oktoobrist. Härra Tonkman töötas seal komisjonis, ja seal ei jõutud seda tööd 1. jaanuarikski lõpule viia, ning nüüd hakkavad koosseisud maksuma alles 1. aprillist. (K. Virma, stp: Ei, aga läinud aasta 1. aprillist pidid maksuma hakkama.) Võib olla, ma ei tea. Nüüd on tekkinud niisugune vaherkord, et 3 kuud aega on seda vahet; ja palgavahe katmiseks, sellepärast et koosseisud 1. jaanuarist ei saanud maksuma hakata, ongi käesolev seaduseelnõu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, et riigiteenijatele ja -tööliste maksetaks poole kuupalga lisa. Kui lisaelarve nr. 3. vaadelda, nimelt § 1. kulude vähendamist

ja kulude suurendamist, siis tuleb mõne ministeeriumi juures ilmsiks, et kulude vähendamine on suurem kui kulude suurendamine. Võtame näiteks Riigivanem ja riigikantselei, riigikontroll, seal on kulude vähendamine 423.400 marka, suurendamine aga 387.000 mk. Tähendab, siin on ametnikkude palkade pealt siiski kokkuhoitu 36.400 marka. Edasi on rahaministeeriumi juures vahe 2.378.000, mis on kulude vähendusest. Töö-hoolekandeministeeriumis on ametnikke vähendatud ja töö teistele ametnikkudele üle antud, seal on kokku hoitud 1.509.700 marka, kuna kulude suurendusi 885.200 marka ja kulusid palkade järgi 624.500 marka vähem.

Ma ei saa öelda, et ametnikud, iseäranis vähemad ametnikud, palju palka saaksid. Need ei teeni elatismiinumumigi ära, kuid siin peaks siiski ühte toonitama, — ametnikke on palju ja meie maa seisukord on vilets, nimelt selles mõttes, et ka maal põllupidajal on rahakitsikus, mis ei võimaldaks seda 90.000.000 marka riigikassast palgalisana välja anda. Riigi eelarve-komisjonis töötades nägime, et seal nii paljudki väljaminekud said just sellepärast kärbitud, et riigil ei ole raha. Nii jäetakse ehitamata käesoleval aastal teedeministeeriumi maja, mis hädatarvilik oleks. Samuti ei saa meie teha tarvilikke väljaminekuid põllumajanduse kultuuri tõstmiseks raha puudusel, ei saa sõjaministeeriumi eelarvet täita riigikaitse alal, sest ei ole raha. Nüüd tahetakse 90.000.000 anda palgalisaks. Seda on valitsus lubanud sellepärast, et Riigikogu ise võib olla siin süüdi on, et ei saanud õigeks ajaks ametnikkude koosseisude seadust vastu võtta. Oleks ametnikkude koosseisude seadus õigel ajal vastu võetud, koosseisud maksma pandud, ei oleks Riigikogus sellest juttu olnud, et meie peame poole kuupalga lisa andma. Tegelikult oleks nad selle palga juba 1. jaanuarist kätte saanud kuude viisi. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Rohkem oleks saanud!) Võib olla, et rohkem oleks saanud, mul ei ole selle üle kalkulatsioone. Mina isiklikult pole kunagi palgalisa maksmise pooldanud, ei saa ka siin pooldada ega selle poolt hääletada, kuid siin on minu arvates valitsuse prestiiži küsimus, ja kui härra Tonkman ja tema rühmakaaslased teisiti arvavad, siis oleks pidanud seda varem valitsusele, aga mitte praegusel korral siit Riigikogu kõnetoolilt ütleva.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal. (Aruandja J. Loosalu: Ei tarvita.) Aruandja lõpusõna ei tarvita. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugegemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Loosalu**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu juures I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Riigi 1926./1927. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 3 — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, vähendamise osas Riigikogu, Riigivanema ja riigikantselei, rahaministeeriumi, kaubandus-tööstusministeeriumi, haridusministeeriumi, kohtuministeeriumi, siseministeeriumi, sõjaministeeriumi, põllutöoministeeriumi, teedeministeeriumi, välisministeeriumi ja tööhoolekandeministeeriumi korralised kulud ning rahaministeeriumi ja teedeministeeriumi erakorralised kulud; suurendamise osas Riigikogu, Riigivanema ja riigikantselei, riigikontrolli, rahaministeeriumi, kaubandus-tööstusministeeriumi, haridusministeeriumi, kohtuministeeriumi, siseministeeriumi, sõjaministeeriumi, põllutöoministeeriumi, teedeministeeriumi, välisministeeriumi ja tööhoolekandeministeeriumi korralised kulud ning Riigivanema ja riigikantselei, rahaministeeriumi, kaubandus-tööstusministeeriumi, haridusministeeriumi ja sõjaministeeriumi erakorralised kulud.

Riigi 1926./27. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 3.

I osa.

Kulude vähendamine.

KORRALISED KULUD.

Riigikogu.

Peatükk II.

Kantselei.

§ 9. Majapidamine	11.000.—
§ 14. Hoonete remont	250.000.—
§ 90. Segakulud	222.000.—
	<hr/>
Kantselei	483.000.—

Peatükk III.

Riigikogu valimised ja rahvahääletamised.

§ 1. Palgad	147.500.—
§ 8. Kantsleikulud	1.025.600.—
§ 17. Valimine ja hääletamine	874.500.—

Riigikogu valimised ja rahvahääletamised 2.047.600.—

Riigikogu 2.530.600.—

Riigivanem ja riigikantselei.

I jagu.

Peatükk I.

Riigivanem.

§ 2. Ametsõidud	35.000.—
§ 8. Kantsleikulud	20.000.—
§ 9. Majapidamine	40.000.—
Riigivanem	95.000.—

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	500.000.—
Riigikantselei	530.000.—

Peatükk II.

Riigiraamatukogu.

§ 1. Palgad	90.800.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	174.000.—
Riigiraamatukogu	264.800.—

Peatükk IV.

Riigistatistika keskbüroo.

§ 1. Palgad	332.600.—
§ 8. Kantsleikulud	50.000.—
§ 12. Vallasvara	20.000.—
Riigi statistika keskbüroo	402.600.—

Riigivanem ja riigikantselei 1.292.400.—

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	750.000.—
§ 2. Ametsõidud	130.000.—
Keskasutus	880.000.—

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 2. Ametsõidud	50.000.—
§ 8. Kantsleikulud	200.000.—
Riigikassa	250.000.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Ametsõidud	10.000.—
Otsekoheste maksude peavalitsuse keskasutus	10.000.—

B. Riigi kinnisvarade maksuamet.

§ 8. Kantsleikulud	25.000.—
§ 12. Vallasvara	8.000.—
§ 90. Segakulud	3.000.—
Riigi kinnisvarade maksuamet	36.000.—

C. Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee.

§ 12. Vallasvara	3.000.—
§ 90. Segakulud	2.500.—
Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee	5.500.—

D. Maksujaoskonnad.

§ 90. Segakulud	8.000.—
Maksujaoskonnad	8.000.—
Otsekoheste maksude peavalitsus	59.500.—

Peatükk IV.

Aktsiisi peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 9. Majapidamine	255.000.—
§ 12. Vallasvara	150.000.—
Aktsiisi peavalitsuse keskasutus	405.000.—

C. Piirituse monopol.

§ 11. Veokulud	500.000.—
§ 14. Hoonete remont	500.000.—
§ 26. Piirituse monopoli erikulud	438.000.—
Piirituse monopol	1.438.000.—
Aktsiisi peavalitsus	1.843.000.—

Peatükk V.

Tollipeavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	118.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	600.000.—
§ 8. Kantseleikulud	100.000.—
§ 90. Segakulud	5.000.—
Tolli peavalitsuse keskasutus	823.000.—

B. Tallinna peatolliamet.

§ 1. Palgad	300.000.—
§ 8. Kantseleikulud	30.000.—
Tallinna peatolliamet	330.000.—

C. Tolliametid.

§ 1. Palgad	150.000.—
Tolliametid	150.000.—
Tolli peavalitsus	1.303.000.—

Peatükk VI.

Kinnisvarade hindamise amet.

§ 1. Palgad	1.416.700.—
§ 8. Kantseleikulud	100.000.—
§ 9. Majapidamine	96.000.—
§ 12. Vallasvara	100.000.—
Kinnisvarade hindamise amet	1.712.700.—

Rahaministeerium 6.048.200.—

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	6.100.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	40.500.—
Keskasutus	46.600.—

Peatükk II.

Kaubandusosakond.

§ 1. Palgad	86.200.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	10.000.—
Kaubandusosakond	96.200.—

Peatükk III.

Tööstusosakond.

§ 12. Vallasvara	75.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	100.000.—
Tööstusosakond	175.000.—

Kaubandus-tööstusministeerium 317.800.—

Haridusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	49.800.—
§ 2. Ametsõidud	40.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	12.000.—
Keskasutus	101.800.—

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 90. Segakulud	20.000.—
Majandusosakond.	20.000.—

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	200.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	3.500.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	100.000.—
Kooliosakonna keskasutus	3.630.200.—

Kooliosakond 3.630.200.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	68.300.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	25.300.—

Teaduse- ja kunstiosakonna keskasutus 93.600.—

C. Tallinna tehnikum.

§ 1. Palgad	270.000.—
§ 2. Ametsõidud	2.500.—
§ 9. Majapidamine	8.900.—
§ 90. Segakulud	9.000.—

Tallinna tehnikum 290.400.—

Teaduse- ja kunstiosakond 384.000.—

Haridusministeerium 4.136.000.—

Kohtuministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	540.000.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	200.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	600.000.—
Keskasutus	1.370.000.—

Peatükk II.

Kohtud.

A. Riigikohus.

§ 2. Ametsõidud	38.000.—
§ 14. Hoonete remont	50.000.—
Riigikohus	<u>88.000.—</u>

C. Rahukogud.

§ 90. Segakulud	100.000.—
Rahukogud	<u>100.000.—</u>
Kohtud	<u>188.000.—</u>

Peatükk III.

Prokuratuur.

§ 1. Palgad	400.000.—
Prokuratuur	<u>400.000.—</u>

Peatükk IV.

Vangimajad.

A. Vangimajad.

§ 11. Veokulud	200.000.—
§ 42. Vangide ülevälpidamine	8.200.000.—
Vangimajad	<u>8.400.000.—</u>

B. Harku alaealiste kurjategijate kolonii.

§ 4. Vangide ülevälpidamine	500.000.—
Harku alaealiste kurjategijate kolonii	<u>500.000.—</u>
Vangimajad	<u>8.900.000.—</u>

Kohtuministeerium 10.858.000.—

Siseministeerium.

Peatükk I.

Administratiiv-osakond.

§ 2. Ametsõidud	10.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	10.000.—
§ 9. Majapidamine	20.000.—
§ 10. Sõidukulud	10.000.—
§ 11. Veokulud	25.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	15.000.—
§ 74. Rahvapargid ja -platsid	30.000.—
Administratiiv-osakond	<u>120.000.—</u>

Peatükk II.

Politsei osakond.

§ 2. Ametsõidud	450.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	700.000.—
§ 11. Veokulud	13.000.—
§ 42. Vangide ülevälpidamine	35.000.—
Politsei osakond	<u>1.198.000.—</u>

Peatükk III.

Piirivalve valitsus.

§ 1. Palgad	1.950.000.—
§ 2. Ametsõidud	55.000.—
§ 11. Veokulud	14.600.—
§ 41. Tunnistajate ja ekspertide tasu	18.000.—
§ 54. Toitlusvarustus	200.000.—
§ 59. Hobuste tervishoid	40.000.—
§ 60. Sõjalaevade varustus ja korrashoid	750.000.—
§ 90. Segakulud	20.000.—

Piirivalve valitsus 3.047.600.—Siseministeerium 4.365.600.—

Sõjaministeerium.

§ 2. Ametsõidud	2.150.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	45.500.—
§ 9. Majapidamine	2.120.500.—
Sõjaministeerium	<u>4.316.000.—</u>

Põllutööministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	150.000.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
Keskasutus	<u>180.000.—</u>

Peatükk II.

Maakorralduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	39.000.—
§ 9. Majapidamine	35.400.—
§ 34. Hariduslikud kulud	72.000.—
Maakorralduse peavalitsuse keskasutus	<u>146.400.—</u>

B. Asutused kohtadel.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
§ 10. Sõidukulud	3.500.—
Asutused kohtadel	<u>53.500.—</u>
Maakorralduse peavalitsus	<u>199.900.—</u>

Peatükk III.

Põllumajanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	200.000.—
§ 2. Ametsõidud	60.000.—

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	12.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	1.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	53.000.—
§ 90. Segakulud	30.000.—
Põllumajanduse peavalitsuse keskasutus	356.000.—

C. Riigi põllutöö katsejaam.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	4.800.—
Riigi põllutöö katsejaam	4.800.—

D. Tütarlaste põllutöö- ja majapidamiskool.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	14.000.—
Tütarlaste põllutöö- ja majapidamiskool	14.000.—

B. Kuremaa karjakasvatuskool.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	14.400.—
Kuremaa karjakasvatuskool	14.400.—

F. Kuusiku karjakasvatuskool.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	6.000.—
Kuusiku karjakasvatuskool	6.000.—
Põllumajanduse peavalitsus	395.200.—

Peatükk V.

Metsade peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 2. Ametsõidud	100.000.—
Metsade peavalitsuse keskasutus	100.000.—

B. Asutused kohtadel.

§ 10. Sõidukulud	250.000.—
§ 66. Metsaasjandus	1.200.000.—
Asutused kohtasel	1.450.000.—

C. Metsakool.

§ 1. Palgad	67.200.—
§ 2. Ametsõidud	4.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	35.000.—
§ 8. Kantseleikulud	5.500.—
§ 9. Majapidamine	17.000.—
Metsakool	128.700.—
Metsade peavalitsus	1.678.700.—
Põllutööministeerium	2.453.800.—

Teedeministeerium.

Peatükk III.

Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee valitsus.

§ 1. Palgad	95.770.300.—
§ 2. Ametsõidud	1.104.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	11.008.800.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	5.500.500.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	194.500.—
§ 8. Kantseleikulud	1.625.600.—
§ 9. Majapidamine	2.935.900.—
§ 12. Vallasvara	699.300.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	1.411.000.—
§ 67. Rongide liikumine ja kaubavedu	60.066.800.—
§ 68. Veerevate abinõude korrashoid	44.984.000.—
§ 69. Teede- ja raudtee ehituste korrashoid	39.594.200.—
§ 70. Varustuse talitus	4.329.000.—
§ 90. Segakulud	155.000.—

Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee valitsus 269.378.900.—

Peatükk IV.

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	2.500.—
§ 8. Kantseleikulud	35.000.—
§ 9. Majapidamine	27.000.—
§ 23. Väärtmärkide valmistamine	17.200.—

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsuse keskasutus 131.700.—

B. Asutused kohtadel.

§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	100.000.—
§ 9. Majapidamine	90.000.—
§ 90. Segakulud	50.000.—

Asutused kohtadel 240.000.—

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus 371.700.—

Peatükk V.

Mereasjanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
§ 9. Majapidamine	234.000.—
Mereasjanduse peavalitsuse keskasutus	284.000.—

B. Sadamad ja nende ujuvad abinõud.

§ 9. Majapidamine	30.000.—
§ 90. Segakulud	1.000.000.—
Sadamad ja nende ujuvad abinõud	1.030.000.—

D. Süvendustööd.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	120.000.—
Süvendustööd	120.000.—

F. Varustuse jaoskond.

§ 12. Vallasvara	280.000.—
Varustuse jaoskond	280.000.—
Mereasjanduse peavalitsus	1.714.000.—
Teedeministeerium	271.464.600.—

Välisministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 8. Kantseleikulud	300.000.—
Keskasutus	300.000.—

Peatükk II.

Välisesindus.

A. Üldised kulud.

§ 84. Rahvusvahelised maksud	250.000.—
§ 85. Konverentsid ja erakorralised esindused	200.000.—
§ 90. Segakulud	350.000.—
Üldised kulud	800.000.—

B. Välisesindused.

§ 1. Palgad	2.000.000.—
§ 9. Majapidamine	310.000.—
Välisesindused	2.310.000.—
Välisesindus	3.110.000.—
Välisministeerium	3.410.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 2. Ametsõidud	37.000.—
§ 90. Segakulud	3.000.—
Keskasutus	40.000.—

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	425.700.—
Hoolekande osakonna keskasutus	425.700.—

B. Lastevarjupaigad.

§ 1. Palgad	315.000.—
§ 10. Sõidukulud	20.000.—
§ 88. Hoolealuste ülevalpida-	
mine	400.000.—
§ 90. Segakulud	60.000.—
Lastevarjupaigad	795.000.—

C. Mitmesugused hoolekandeesutused.

§ 1. Palgad	380.000.—
§ 9. Majapidamine	156.000.—
§ 10. Sõidukulud	13.000.—
§ 65. Põllumajanduslik töös-	
tus	550.000.—
§ 88. Hoolealuste ülevalpida-	
mine	1.200.000.—
§ 90. Segakulud	90.000.—
Mitmesugused hoolekandeesu-	
tused	2.389.000.—
Hoolekande osakond	3.609.700.—

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

A. Keskasutus.

§ 83. Töökaitse	25.000.—
Töökaitse osakonna keskasutus	25.000.—

B. Töökaitse jaoskonnad.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	9.000.—
Töökaitse jaoskonnad	9.000.—
Töökaitse osakond	34.000.—

Peatükk IV.

Tervishoiu peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	10.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	670.000.—
§ 39. Instituutide, kabinetide ja kliinikute ülevalpida-	
mine	1.500.000.—
Tervishoiu peavalitsuse kesk-	
asutus	2.180.000.—

B. Leprosooriumid.

§ 49. Haigete ülevalpidamine	360.000.—
Leprosooriumid	<u>360.000.—</u>

C. Tervishoiuasutused ja varjupaigad.

§ 1. Palgad	399.400.—
§ 49. Haigete ülevalpidamine	457.500.—
§ 90. Segakulud	9.200.—

Tervishoiuasutused ja varjupaigad 866.100.—

Tervishoiu peavalitsus 3.406.100.—

Töö-hoolekandeministeerium 7.089.800.—

Kokku korraliste kulude vähendamine 318.282.800.—

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigi keskasutuste kulud.

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Sõjaaegsete rekvireerimiste ja kahjude tasumine	5.000.000.—
Keskasutus	<u>5.000.000.—</u>

Rahaministeerium 5.000.000.—

Teedeministeerium.

Peatükk II.

Riigi raudteevalitsus.

§ 3. Kulud sõja ja selle tagajärgede tõttu	1.650.000.—
Riigi raudteevalitsus	<u>1.650.000.—</u>
Teedeministeerium	<u>1.650.000.—</u>

Riigi keskasutuste kulud 6.650.000.—

Kokku erakorraliste kulude vähendamine 6.650.000.—

Kokku kulude vähendamine 324.932.800.—

II osa.

Kulude suurendamine.

KORRALISED KULUD.**Riigikogu.**

Peatükk II.

Kantselei.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	25.000.—
§ 10. Sõidukulud	2.700.—
Kantselei	<u>27.700.—</u>

Riigikogu 27.700.—

Riigivanem ja riigikantselei.

I jagu.

Peatükk I.

Riigivanem.

§ 1. Palgad	69.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	5.000.—
§ 10. Sõidukulud	14.500.—

Riigivanem 89.200.—

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Palgad	132.900.—
Riigikantselei	<u>132.900.—</u>

Peatükk III.

Riigiarhiiv.

§ 1. Palgad	5.300.—
Riigiarhiiv	<u>5.300.—</u>

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 9. Majapidamine	7.100.—
Riigi statistika keskbüroo	<u>7.100.—</u>

Riigivanem ja riigikantselei 234.500.—

Riigikontroll.

§ 1. Palgad	180.000.—
Riigikontroll	<u>180.000.—</u>

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	25.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	6.300.—
§ 8. Kantseleikulud	30.000.—
§ 12. Vallasvara	9.800.—
Keskasutus	<u>71.100.—</u>

Peatükk II.

Riigikassa.

§ 1. Palgad	146.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	70.000.—
§ 12. Vallasvara	9.000.—

Riigikassa 225.700.—

Peatükk III.

Otsekoheste maksude peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	175.000.—
§ 8. Kantsleikulud	240.000.—

Otsekoheste maksude peavalitsuse keskasutus 415.000.—

B. Riigi kinnisvarade maksuamet.

§ 1. Palgad	42.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	72.400.—

Riigi kinnisvarade maksuamet 115.100.—

C. Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee.

§ 1. Palgad	26.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	800.—
§ 9. Majapidamine	1.700.—

Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee 29.200.—

D. Maksujaoskonnad.

§ 1. Palgad	140.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	63.000.—
§ 9. Majapidamine	1.273.900.—

Maksujaoskonnad 1.476.900.—

Otsekoheste maksude peavalitsus 2.036.200.—

Peatükk IV.

Aktsiisi peavalitsus.

B. Aktsiisi ringkonnad.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
--	----------

Aktsiisi ringkonnad 50.000.—

C. Piirituse monopol.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	65.500.—
--	----------

§ 8. Kantsleikulud 9.000.—

§ 9. Majapidamine 220.000.—

Piirituse monopol 294.500.—

Aktsiisi peavalitsus 344.500.—

Peatükk VI.

Kinnisvarade hindamise amet.

§ 2. Ametsõidud	25.600.—
---------------------------	----------

Kinnisvarade hindamise amet 25.600.—

Rahaministeerium 2.703.100.—

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	46.700.—
Keskasutus	46.700.—

Peatükk II.

Kaubandusosakond.

§ 2. Ametsõidud	10.000.—
§ 9. Majapidamine	10.400.—
Kaubandusosakond	20.400.—

Peatükk III.

Tööstusosakond.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	30.000.—
--	----------

Tööstusosakond 30.000.—

Kaubandus-tööstusministeerium 97.100.—

Haridusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	23.400.—
Keskasutus	23.400.—

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 1. Palgad	26.200.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	250.000.—
§ 9. Majapidamine	4.600.—
Majandusosakond	280.800.—

Peatükk III.

Kooliosakond.

B. Riigikoolid.

§ 1. Palgad	1.548.000.—
§ 9. Majapidamine	138.300.—
Riigikoolid	1.686.300.—

C. Avalikud ja erakoolid.

§ 1. Palgad	33.000.000.—
Avalikud ja erakoolid	33.000.000.—
Kooliosakond	34.686.300.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

B. Tartu ülikool.

§ 1. Palgad	2.750.000.—
§ 9. Majapidamine	125.000.—
Tartu ülikool	2.875.000.—

D. Riigi keskarhiiv.

§ 1. Palgad	53.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	9.600.—
§ 9. Majapidamine	7.000.—
Riigi keskarhiiv	69.600.—
Teaduse- ja kunstiosakond	2.944.600.—

Peatükk V.

Rahvussekretärid.

§ 1. Palgad	18.000.—
Rahvussekretärid	18.000.—
Haridusministeerium	37.953.100.—

Kohtuministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 8. Kantsleikulud	106.900.—
§ 9. Majapidamine	1.700.—
Keskasutus	108.600.—

Peatükk II.

Kohtud.

A. Riigikohus.

§ 1. Palgad	133.400.—
§ 8. Kantsleikulud	50.000.—
§ 9. Majapidamine	2.000.—
Riigikohus	185.400.—

B. Kohtupalat.

§ 1. Palgad	273.800.—
§ 8. Kantsleikulud	45.000.—
Kohtupalat	318.800.—

C. Rahukogud.

§ 1. Palgad	2.859.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	300.000.—
§ 9. Majapidamine	140.500.—
Rahukogud	3.299.500.—
Kohtud	3.803.700.—

Peatükk III.

Prokuratuur.

§ 8. Kantsleikulud	30.000.—
§ 9. Majapidamine	3.000.—
Prokuratuur	33.000.—

Peatükk IV.

Vangimajad.

A. Vangimajad.

§ 1. Palgad	2.089.700.—
§ 2. Ametsõidud	20.000.—
§ 8. Kantsleikulud	100.000.—
§ 9. Majapidamine	597.900.—
§ 14. Hoonete remont	250.000.—
Vangimajad	3.057.600.—

B. Harku alaealiste kurjategijate kolonii.

§ 1. Palgad	113.500.—
§ 14. Hoonete remont	330.000.—
Harku alaealiste kurjategijate kolonii	443.500.—
Vangimajad	3.501.100.—
Kohtuministeerium	7.446.400.—

Siseministeerium.

Peatükk I.

Administratiiv-osakond.

§ 1. Palgad	73.200.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	12.000.—
Administratiiv-osakond	85.200.—

Peatükk II.

Politseiosakond.

§ 1. Palgad	7.278.000.—
§ 8. Kantsleikulud	77.200.—
§ 9. Majapidamine	277.800.—
§ 10. Sõidukulud	13.500.—
§ 90. Segakulud	8.000.—
Politseiosakond	7.654.500.—

Peatükk III.

Piirivalve valitsus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	1.200.000.—
Piirivalve valitsus	1.200.000.—
Siseministeerium	8.939.700.—

Sõjaministeerium.

§ 1. Palgad	12.644.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	961.900.—
§ 11. Veokulud	4.000.000.—
§ 14. Hoonete remont	3.470.000.—
Sõjaministeerium	21.075.900.—

Põllutööministeerium.**Peatükk I.****Keskasutus.**

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	438.000.—
§ 9. Majapidamine	14.500.—
Keskasutus	452.500.—

Peatükk II.**Maakorralduse peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 1. Palgad	1.937.000.—
§ 2. Ametsõidud	600.000.—
§ 8. Kantseleikulud	79.500.—
§ 11. Veokulud	31.000.—
Maakorralduse peavalitsuse keskasutus	2.647.500.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	1.108.000.—
§ 2. Ametsõidud	150.000.—

Asutused kohtadel 1.258.000.—Maakorralduse peavalitsus 3.905.500.—**Peatükk III.****Põllumajanduse peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 9. Majapidamine	2.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	1.022.000.—
Põllumajanduse peavalitsuse keskasutus	1.024.000.—

B. Riigi seemnekontrolljaam.

§ 1. Palgad	19.600.—
§ 9. Majapidamine	2.000.—
Riigi seemnekontrolljaam	21.600.—

C. Riigi põllutöökatsesejam.

§ 1. Palgad	37.800.—
Riigi põllutöökatsesejam	37.800.—

F. Kuusiku karjakasvatuskool.

§ 1. Palgad	15.000.—
Kuusiku karjakasvatuskool	15.000.—
Põllumajanduse peavalitsus	1.098.400.—

Peatükk IV.**Loomatervishoiu peavalitsus.**

§ 1. Palgad	108.000.—
Loomatervishoiu peavalitsus	108.000.—

Peatükk V.**Metsade peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 1. Palgad	287.200.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	98.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	40.500.—
§ 9. Majapidamine	4.000.—
§ 90. Segakulud	15.000.—
Metsade peavalitsuse keskasutus	444.700.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	1.463.100.—
§ 2. Ametsõidud	414.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	603.800.—
§ 8. Kantseleikulud	29.000.—

Asutused kohtadel 2.510.600.—Metsade peavalitsus 2.955.300.—Põllutööministeerium 8.519.700.—**Teedeministeerium.****Peatükk II.****Riigi raudteedevalitsus.**

§ 1. Palgad	106.620.300.—
§ 2. Ametsõidud	1.104.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	10.408.800.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	5.500.500.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	194.500.—
§ 8. Kantseleikulud	1.625.600.—
§ 9. Majapidamine	2.935.900.—
§ 12. Vallasvara	699.300.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	1.826.200.—
§ 67. Rongide liikumine ja kaubavedu	61.566.800.—
§ 68. Veerevate abinõude korrashoid	46.073.000.—
§ 69. Teede ja raudtee ehituste korrashoid	41.144.200.—
§ 70. Varustuse talitus	4.329.000.—
§ 71. Abiettevõtte kulud	326.000.—
§ 90. Segakulud	155.000.—
Riigi raudteedevalitsus	284.509.100.—

Peatükk IV.**Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 1. Palgad	145.000.—
Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsuse keskasutus	145.000.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	6.500.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	800.000.—
§ 11. Veokulud	21.400.—

Asutused kohtadel 7.321.400.—

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus 7.466.400.—

Peatükk V.

Mereasjanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	105.400.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	10.000.—

Mereasjanduse peavalitsuse keskasutus 115.400.—

B. Sadamad ja nende ujuvad abinõud.

§ 1. Palgad	1.339.700.—
§ 76. Sadamasildade korrashoid	300.000.—
§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	520.000.—

Sadamad ja nende ujuvad abinõud 2.159.700.—

C. Ehitusosakond.

§ 1. Palgad	61.500.—
-----------------------	----------

Ehitusosakond 61.500.—

D. Süvendustööd.

§ 1. Palgad	47.200.—
§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	2.600.000.—

Süvendustööd 2.647.200.—

E. Tuletornide osakond.

§ 1. Palgad	521.500.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	100.000.—
§ 9. Majapidamine	3.400.—
§ 78. Mere- ja liinimärgid	72.000.—

Tuletornide osakond 696.900.—

F. Varustuse jaoskond.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	104.000.—
§ 11. Veokulud	6.300.—

Varustuse jaoskond 110.300.—

G. Elektrikraanad.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	26.600.—
--	----------

Elektrikraanad 26.600.—

Mereasjanduse peavalitsus 5.817.600.—

Teedeministeerium 297.793.100.—

Välisministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	350.200.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	6.800.—
§ 9. Majapidamine	14.400.—
§ 10. Sõidukulud	4.100.—

Keskasutus 375.500.—

Peatükk II.

Välisesindus.

B. Välisesindused.

§ 8. Kantseleikulud	124.000.—
§ 12. Vallasvara	20.000.—
§ 14. Hoonete remont	205.000.—

Välisesindused 349.000.—

Välisesindus 349.000.—

Välisministeerium 724.500.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	295.500.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	20.000.—
§ 9. Majapidamine	6.500.—
§ 14. Hoonete remont	430.000.—

Keskasutus 752.000.—

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

A. Keskasutus.

§ 2. Ametsõidud	27.700.—
§ 9. Majapidamine	6.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	150.000.—
§ 87. Pension	5.000.000.—
§ 89. Riiklik hoolekanne	3.750.000.—

Hoolekande osakonna keskasutus 8.933.700.—

B. Lastevarjupaigad.

§ 2. Ametsõidud	4.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	95.000.—
§ 8. Kantsleikulud	27.000.—
§ 9. Majapidamine	374.000.—
§ 12. Vallasvara	53.000.—
Lastevarjupaigad	<u>553.600.—</u>

C. Mitmesugused hoolekandeaasutused.

§ 2. Ametsõidud	3.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	126.000.—
§ 8. Kantsleikulud	20.000.—
§ 12. Vallasvara	145.000.—
§ 35. Õppetarbed ja -vahendid	63.000.—
Mitmesugused hoolekandeaasutused	<u>357.000.—</u>
Hoolekande osakond	<u>9.844.300.—</u>

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	64.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	14.400.—
Töökaitse osakonna keskasutus	<u>79.100.—</u>

B. Töökaitse jaoskonnad.

§ 1. Palgad	400.400.—
§ 2. Ametsõidud	25.000.—
Töökaitse jaoskonnad	<u>425.400.—</u>
Töökaitse osakond	<u>504.500.—</u>

Peatükk IV.

Tervishoiu peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	98.300.—
§ 2. Ametsõidud	55.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	2.000.000.—
§ 41. Tunnistajate ja ekspertide tasu	200.000.—
§ 48. Rahva tervishoid	11.812.800.—
§ 90. Segakulud	40.000.—
Tervishoiu peavalitsuse kesk-asutus	<u>14.206.100.—</u>

B. Leprosooriumid.

§ 1. Palgad	26.300.—
§ 2. Ametsõidud	3.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	9.000.—
§ 11. Veokulud	16.500.—
§ 12. Vallasvara	3.600.—
§ 64. Põllumajanduslikud kulud	40.100.—
Leprosooriumid	<u>98.500.—</u>

C. Tervishoiuasutused ja varjupaigad.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	110.600.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	4.100.—
§ 8. Kantsleikulud	9.400.—
§ 9. Majapidamine	41.300.—
§ 12. Vallasvara	163.300.—
§ 64. Põllumajanduslikud kulud	27.600.—

Tervishoiuasutused ja varjupaigad 356.300.—

Tervishoiu peavalitsus 14.660.900.—

Töö-hoolekandeministeerium 25.761.700.—

Korralised kulud 411.456.500.—

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigi-keskasutuste kulud.

Riigivanem ja riigikantselei.

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Rahaline tasu autasumaa tarvitamise seaduse alusel	2.000.000.—
§ 2. Autasud vabadusristi kavaleridele	42.000.—
Riigikantselei	<u>2.042.000.—</u>
Riigivanem ja riigikantselei	<u>2.042.000.—</u>

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 7. Toetus omavalitsustele	2.000.000.—
Keskasutus	<u>2.000.000.—</u>
Rahaministeerium	<u>2.000.000.—</u>

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk III.

Tööstusosakond.

§ 1. Vanamõisa kaevanduse alla võõrandatud maade eest tasumaksmiseks . . .	125.500.—
Tööstusosakond	125.500.—
Kaubandus-tööstusministeerium	125.500.—

Haridusministeerium.

Peatükk III.

Kooliosakond.

C. Avalikud ja erakoolid.

§ 1. Toetus omaavalitsustele õpetajate palkadeks . . .	22.497.400.—
Avalikud ja erakoolid	22.497.400.—
Kooliosakond	22.497.400.—
Haridusministeerium	22.497.400.—

Sõjaministeerium.

§ 8. Uued ehitused	4.000.000.—
Sõjaministeerium	4.000.000.—

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):**Põllutööministeerium.**

Peatükk III.

Põllumajanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 7. Riigile ostetavate maade ja inventari tasuks . . .	23.912.700.—
Põllumajanduse peavalitsuse keskasutus	23.912.700.—
Põllumajanduse peavalitsus	23.912.700.—
Põllutööministeerium	23.912.700.—

E. Kink (stp): Neis erakorralistes kuludes on ette nähtud Polli põllutöökooli inventari omandamiseks riigile 6.172.000 marka. Ei oleks ülearune vaadata, missuguse ringkäigu see inventar on läbi teinud, enne kui tagasi jõuab riigi kätte. Omalajal, kui Pärnu maakonnavalitsus asutas Polli põllutöökooli, saadi selleks inventar riigilt krosside eest. Mõisa elusinventar oli korralik. Kuid pärast, kui maakonnavalitsus põllutöökooli mõne aasta oli pidanud, selgus, et inventar hoopis teistsuguses seisukorras kui siis, kui ta riigilt üle võeti. Majapidamine oli jäetud niivõrd korratusse olekusse, et ümbruskonnas kutsuti Polli põl-

lutöökooli korralageduse eeskujuks. — Hobused ja lehmad olid kärnas, sead üleni virtsa sees, põllult vili koristamata, põhuhunnikud mädanesid. Arvepidamine oli seisukorras, kus revisjoni komisjon kahekordse revisjoni järele pidi tunnistama, et sarnase „arvepidamise“ juures kooli revideerida ei saa. Oli selge, et selle korralageduse juures kool oma ülesandeid täita ei suuda, ja õpilased, kes sealt välja tulid, ei omanud teadmisi sel määral, missugusel seda oodata võis. See kool aga on 6 aasta jooksul maakonnale ja riigile maksuma läinud ümmarguselt 10 miljonit marka, sealjuures on kõigest 50—60 õpilast, kes selle kooli lõpetanud. Nii võib välja arvata, kui kalliks läks iga õpilane riigile ja maakonnale. Õpilastele tehti igasuguseid soodustusi, et neid meelitada kooli. Niinimetatud korteri-, kütte- ja valgustuseraha oli kõigist 1.000 marka õpilaselt aastas ajal, kui kütte peale üksi kulutati 175.000 marka aastas. Prii kütte, korteri ja valgustuse juures, õpperahast rääkimata, ei tulnud sinna õpilasi rohkem, kui kahekümne ümber; kuid neistki paljud ei lõpetanud kooli. Selge oli, et seda kooli nii edasi pidada ei või, ja selge oli ka see, et nende ringkondade juhtimisel, kes seal juhtivad olid, seisukord ei parane. Ka maakonnanõukogus tehti omal ajal ettepanek, kool kinni panna. Selle üle maakonnanõukogu parempoolsete erakondade tegelased pahandasid. Kuid aastat paar hiljem olid nad sunnitud ise esinema ettepanekuga, et Polli põllutöökooli talu likvideerida, pidid ise tunnistama, et nad ei ole pankrottmeistrid üksi pankade ja äride juhtimisel, vaid ka põllumajanduse alal, ja just need ringkonnad, kes tahavad tõendada, et neil on otse patent põllumehe nime peale. Talu anti linavabrikule. Kool jäi ilma taluta. See meie kogumeeste juures ei ole ime, sest suuremal hulgal neist talusid ei ole ja ei tarvitse seda ka nende põllutöökoolil olla, kus õpilased võiksid põllumajanduslikke teadmisi omandada. Ja nii õpiti ainult kabinetides ja laboratooriumides. Nüüd on mõis Halliste linavabriku käes kasutada. Omalajal toetasid linavabrikule inventari üleandmist ka mõned keskerakonnad, põhjendades, et linavabrik loob eeskujuliku linamajapidamise. Ent tagajärg — Halliste linavabrik on pankrotis ja ühes sellega ka Polli mõis, kuigi sel mõisal on üle 400 vakamaa kõigeparemat põllumaad üle Eesti. Nüüd on Polli mõisa inventari küljes võlgnikkude plommid. Linavabrik maksis maakonnale selle inventari eest 3.350.000 marka, umbes 850.000 marka on praegugi maakonnal saamata, ja on selge, et maakond peab selle summa korstnasse kirjutama. Nüüd tahetakse see inventar, mis

maksis 3.350.000 marka, hinnata 6.172.000 marga peale. On täiesti arusaamatu, kuidas inventari väärtus niivõrd kasvanud? Et see inventar Halliste linavabriku käes olles on lagunenud ja kahanenud, selle juures ei ole kahtlust. Mille eest aga tahetakse anda see 6.172.000 marka? Võib olla selle eest, et vabastada plomme, mis võlgnikud on Halliste linavabriku külge pannud, et päästa veel, mis päästa on riigi rahaga! Teen ettepaneku, kustutada sellest summast 3 miljonit marka.

Juhataja R. Penno: Rkl. Kingult on ettepanek, erakorraliste kulude teises jaos, põllutöoministeeriumi eelarve peatükk III § 7-dat — riigile ostetavate maade ja inventari tarvis mk. 23.912.700 vähendada Polli põllutöökooli inventari ostmise arvel 3.000.000 marga võrra, jättes eelarvesse mk. 20.912.700.

J. Fuks (as): Austatud Riigikogu liikmed! Pärnumaa seisab praegu ühe kurva sündmuse ees. Polli mõisa majapidamises on juba teine pankrott nähtavale tulnud — esimene siis, kui seda mõisat pidas Pärnu maavalitsus ja nüüd Abja linavabriku pidades. Kui lisa-eelarves on üles võetud teatud summa Polli inventari äraostmiseks, siis pean ütleva, et seal ei ole üldse inventari, mida osta võiks. Nädal aega tagasi olin Polli mõisas ja selgus, et kõik inventar ja varad on panditud Eesti pangale 5.680.000 marga eest. Polli mõisa raamatupidaja ütles, et üldse sarnast varandust ja varasid Polli mõisal pole. 43 lehma on panditud Eesti pangale à 12.000 marka, tegelikult on aga 41 lehma, 2 lehma olla Apja viidud. Kolm aastat tagasi osteti Pärnu maakonnavalitsuse kulul uus traktor ja see on nüüd niisugune, et ei kõlba kuskile, see on juba miinus 300.000 marka. Võib olla, on mõisal 3.000.000 marga eest inventari, kuid see on niisugune, mida riik ei peaks omale muretsema. Niisugusesse seisukorda on viidud Polli mõisa majapidamine. Meil on varsti 1. aprill, ja teada on, et 1. mail peale hakkab põllutöö. Täiesti ära jagada Polli mõisat oleks Pärnumaa seisukohast lubamatu. Polli on ainus põllutöökool Pärnumaal ja sellejuurde on tarvilik osa maad. Iseküsimus on aga, kuipalju seda maad peaks koolile jääma, et seal õpilased praktilisi töid võiksid teha. Meil on arvatud 75 ha normaaltalu ülemmääraks. Ühte peab ütleva, praegune 200 tiinu ei ole suutnud kooli üleval pidada. Abja linavabrik on saanud 700.000 marka laenu Polli hoonete parandamiseks, kuid selle laenuga on nad tasunud oma veksleid, lauda katuse sootuks parandamata jätnud, mille tõttu see nüüd sisse langenud.

Siia peaks riik aga vahele astuma ja ära määratama, kuidas siis seda Polli majapidamist korraldada. Asunikud on saanud Polli mõisa ääremaad, on välja jagatud karjamaade ääred, ja sinna on asunikud majad peale ehitanud, inventari muretšenud jne. Polli mõisasüdame pidajad aga riigimaksusid maksta ei suuda, liikumata varanduse ja teised maksud on neil võlgu. (J. Tõnisson, rhv: Mis seal siis kaevata!) Suures rahanäljas müüakse isegi loomi, 83 sarvloomu on ära müüdnud sel ajal, kui maavalitsus seda pidas. Nüüd hinnatakse terve see varandus 6 miljoni marga ümber, kuid mina ütlen, seda ei ole enam olemas, ja kui ta veel on, siis on see kõlbmatu, näiteks puuduvad uueaja masinad, mis korras oleksid ja mida võiks õpilastele näidata. Ennemalt käisid inimesed sealt mööda ja ütlesid, et mis meie siia lohakusse oma lapsi saadame. Nii et sinna tuli tulega õpilasi otsida. Nüüd on aga põllumajanduslik kutseharidus levinemas ja seal on ka 40 õpilase ümber. Aga neil pole seal midagi õppida, nagu põllutöoministeeriumi revidendi aruanne ütleb, et loomad kannatavad seal alatoitluse all, ja et puhtus jätab seal paljugi soovida, ning et tuleb tõsiselt kaaluda, kuidas Polli asja edasi ajada tuleb.

Toonitan veel kord, et seal peab normaaltalu loodama, — seda teavad põllumajanduse eriteadlased, kui suur see peab olema, — aga nii nagu praegu, nii küll Pollit edasi pidada ei või. Tema inventari peab aga õige ettevaatlikult hindama ja üle võtma, sest seal on loomad kallilt võetud. Minu arvates tuleks sinna uut inventari soetada ja käesoleval aastal katuda mõisat veel üleval pidada, sest jagada on sel aastal juba liiga hilja.

Juhataja R. Penno: Kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 19.20 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 19.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Juhataja R. Penno: Riigikogu jätkab tööd. Järjekorras on sõna rkl. Poolil. Rkl. Pool puudub, sõna on järjekorras rkl. Tonkman'il. Rkl. Tonkman sõna ei tarvita, järjekorras on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Kui riik tahab oma kätte võtta põllutöökooli majapidamise, siis ei saa selle vastu põhimõttelikult olla. Aga see viis, kuidas Polli ülevõtmisega talitatakse, see viis, peab ütleva, on väga halb. Siin on Pär-

nu maakonnavalitsuse revisjoni komisjonile lähedal seisev rkl. Fuks juba näidanud, misuguses seisukorras Polli on, ja tema andmete järgi on Polli majapidamise peal 5.680.000 mk. võlga Eesti pangast. Arvan, et meil siin härra Fuks'i sõnade juures ei ole põhjust kahelda. Härra Fuks'i sõnadest võib järeldada, et nii palju seal inventari ei ole, kui suure summa eest on Polli majapidamise inventari üles võetud. Mis on aga põllutöoministerium teinud? Tema on võtnud eelarvesse selle summa, mis on tarvis linavabrikule anda panga võla väljamaksmiseks. Rahaasjanduse komisjon küsis, kas on see inventar ka hinnatud, mida koolile võõrandada mõeldakse. Ka koosolekul tähendati täie õigusega, et koolil pole seda inventari kõike tarvis, mis seal olemas on. Siin tuleks võtta ainult see, mida koolile tarvis on. Kõike seda vaja ei ole. Rahaasjanduse komisjonis selgus, et see summa on võetud eelarvesse, ilma et koha peal oleks põllutöoministerium inventari hinnanud. Sarnane talitusviis on vististi küll riigimajapidamises lubamatu, ja siin võiks küsimus täies ulatuses üles tõusta, kas niisugustel tingimustel on võimalus mingit summat Pollile anda. Kui tahetakse eelarvesse summa paigutada, siis peavad selleks olema tarvilikud kalkultatsioonid, arvestused. Aga neid kalkultatsioone ja arvestusi ei ole põllutöoministeriumil olemas, vaid nähes, et üks ettevõtte on kitsikusse sattunud, ja et sellele on raha vaja, ning teades, et põllutöökool on väga tarvilik asutus, on arvatud, et siin vastuvaidlusi tekkida eriliselt ei võiks, sellepärast on põllutöoministerium otsustanud, et anname siis toetust Abja linavabrikule tema võlgade kinnimaksmiseks, see tähendab, selle ettevõtte raskustest väljaaitamiseks. Niiviisi valitsus talitada ei tohiks.

M. Laarman (põl): Kui andmed õiged ei ole, siis loomulikult ei saa nende andmete najal ka järeldusi teha, mis õiged oleksid. Minu arvates ei opereerinud härra Kink oma kõnes õigete andmetega, vaid need andmed olid suurel määral värvitud. Kas tahes või tahtmata, seda ma ei tea, paiskas härra Kink oma kõnes segamini kooli ja koolist lahusesiva mõisa majapidamise. Härra Kink ütles, et kooli juures olevat arvepidamine nii võimatu, et sarnase arvepidamise juures võib ainult seda õppida, kuidas arvet ei tule pidada. Niiviisi ta umbes ütles. Niipalju kui mina aru sain, tahtis härra Kink rääkida kooli majapidamisest. Minu teada kandis põllutöoministeriumi esitaja, nimelt härra Martin, komisjonis ette hoopis teistsugused andmed, kuidas koolis tööd tehtud. Kui lugu nõnda on — ja minul ei tarvitse kahelda selle juures, et

härra Martin koolitööd paremini hinnata suudab kui härra Kink, siis paistab minule, et niisugune järelduste tegemine ja hindamine väga erapoolik on. Kui siin pahemalt poolt tähendati, et Polli majapidamine olevat Pärnu maakonnavalitsusele suuri kahjusid teinud, siis minu teadmise järgi — olen ise Pärnu maakonnanõukogu liige — ei vasta see tõele. Pärnu maakonnavalitsus ei ole Polli majapidamise kaudu mingisugust kahju saanud. Kui aga härrad kõnelejad arvavad „kahjude“ all kooli ülespidamiseks minevaid kulusid, siis on see täiesti õige, et kooli ülevalpidamine kulusid on nõudnud. Siis peame ju haridusministeriumi eelarve kirjutama täielikult kahjude arvele, sest koolilt selle tasumiseks mingisuguseid summasid võtta ei ole, sest teatavasti kool otsekohest tulu ei anna, tal ei ole midagi, mida saaks rahaks teha. (A. Jürman, põl: Uus arvamine — kool peaks sissetulekuid andma.) Noh, seda ma ju ütlesingi. Ma mäletan väga hästi, et härra Kink oma endistes väljendustes üldse põllutöökoolide vastu samas toonis on rääkinud, nagu siin. Härra Kink oli see, kes Pärnu maakonnanõukogus kõige lihtsama ja odavama ettepaneku tegi kooli suhtes — kool lihtsalt kinni panna. Kui selle loogika järgi käia, ütleme, et koolil on vigu olnud, vast isegi suuri vigu, siis on härra Kingu arvates kõige mõistlikum tee — kool kinni panna, aga vigu mitte parandada. Härra Kink, kui siin ette toodi kurikuulsad andmed Tõstamaa kooli kohta, kus teie seltsimees lapsed rahakappi kinni pani, kes neid peksis jne., kas sellest teete järelduse, et see kool tuleb kinni panna. (L. Johanson, stp: See rahakapp tuleks kinni panna, et lapsed sisse ei saaks.) Selles asjas olen ma Teiega ühel nõul, et see rahakapp tuleks kõvasti kinni panna, et koolmeister ei saaks väikseid lapsi sinna sisse panna. Sarnane loogika, et meie üksikute väärnähtuste puhul tahame terve kooli sulgeda, ei kannata arvustust välja. Räägiti, et Polli mõisa majapidamine on olnud halb, õeldi, et seal nii- ja niisugused korratused on ette tulnud. Ma julgeksin tähelepanu juhtida nende asjaolude peale, mis selle põhjuseks olid, et seal ei saadud korraldiku majapidamist luua. Riigi käes on õige hulgakene mõisaid, ja ma küsiksin nüüd teie käest, kui suurt tulu on need andnud? Minu teada oli mõne aasta eest kuulda ja toodi ka arvud ette, et nad ei ole suutnud maksta isegi oma renti ega maksta ka maksusid. Näiteks Audru oli üks parematest mõisatest, aga ka Audru ei jõua oma maju parandada, need langevad sisse. (J. Fuks, as: Ära jagada.) Härra Fuks, Teie olete selle poolt, et kõik, mis riigil olemas on ja mis kuskil ripa-

kile jääb, tuleb ära jagada. See on seisukoht, kuid kahjuks ei saa mina seda jagada. (Vahelhüüe.) Härra Kink ütles, et kool tuleb kinni panna. Aga meie nii kaugele ei saa, kui üks ütleb, paneme kinni ja teine ütleb, jagame ära. (Chr. Kaarna, tütar: Ega Teie metsi ei mõtle.) Härra Kaarna küsib, kas ma metsi ei mõtle. Ma mõtlen, et metsi ka ei tule jagada. (L. Johanson, stp: Aga kui hääletamine tuleb, et Teie siis sõna peate!) Ma hääletan selle poolt, et metsi jagada ei tule. (L. Johanson, stp: Meie võiksime lähemale istuda! Riigivanem J. Teemant: Härra Johanson, ... on aeg, et Teie siia tuletel! Igapäevaga paranete, selle vastu ei saa rääkida.)

Juhataja **R. Penno**: (Helistab.) Palun kõnelejat mitte segada.

M. Laarman (põl): Ei ole viga, meie saame üksteisest aru, nii et kontakt on olemas. Minu arusaamise järgi ei jõua meie selle süsteemiga kaugele, kui meie kõik, mis meil järele on jäänud, ära jagame. Sel on küll omast kohast mõte, ega siis midagi ripakile ei jää. Aga tuttav tõde on, et jagajale näpud jäävad, ja ma pelgan ka, et kui meie jagamise peale läheme, siis meie riigil ka näpud paljalt järele jäävad. Härra Fuks tuletas meelde, et põllutöökoolil maad vaja on. Ka mina tahtsin sellest rääkida, mispärast Polli majapidamine lagunema hakkas. See oli sel ajal, kui maakonnanõukogus enamuse oli pahema tiiva käes ja kui väga kitsi Polli vastu oldi, et ühtki kopikat ei tohtinud sinna anda, et majapidamist joonde ajada. Kõigepealt oli Pollil see viga... (O. Gustavson, stp: Kas see oli siis, härra Laarman, kui Teie olite selle majapidamise juhataja?)... et saadud summad olid liiga väikesed. Polli põllumajapidamist ei ole kunagi jõutud joonde ajada. Kõigepealt takistas seda see, et Polli mõisal oli enne 2.000 vakamaad põldu, ja järelejäänud mõisasüdame ümber, millel 400 vakamaa ümber põldu, olid koondunud suured majad, mida raske korras pidada. On ju arusaadav, et see 400-vakamaaline maatükk ei suuda tervet hoonete kompleksi korras pidada, mis loodud mitmetuhande vakamaa jaoks. See on kindel. Kui oleks tahetud mõisat korda seada, siis oleks pidanud sinna palju miljoneid sisse pistma ja suur summa jooksvat tegevuskapitali olema. Siis oleks korda viidud. Aga seda ei olnud ja see oli kõige selle kurbloomuse alus, mida siin puudutati. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Sellest mina ei räägi.

On öeldud, et praegusel korral on eelarves summad kõige vana prahi ostmiseks. See

mind ei puuduta. Kui inventari leitakse teisest kohast, siis ostetagu seal. See mind ei huvita, kust see ostetakse. Arvan, et summadid vaja on, et seda majapidamist korda seada. Aga ka mina olen sellega nõus, et ei tuleks prahti üles osta. Rkl. Kink, kui asjatundja, rääkis siin, et lehmad ja hobused olevat seal haiged, traktor kõlbmata, siis ei tule neid osta. Tuleb seal vaadata, kus nad head ja kõlbulikud on.

Rkl. Kingul, kui Pärnu maakonnanõukogu revisjoni komisjoni liikmel oleksid pidanud tuttavd olema tõelised andmed Polli põllutöökooli ja selle majapidamise suhtes. Need andmed, mis ta siin ette kandis, ei tõendatud seda ja näitavad, et tal asi võõras on. Sellepärast ei saa ka tõsiselt võtta tema väiteid ja ettepanekut.

Th. Pool (tütar): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on juttu tehtud Pärnu benefiisist, kuid minu meelest tekib Polli põllutöökooli küsimusega üles teine küsimus, mis palju laiem, see on nimelt meie põllumajanduslike koolide majapidamiste korraldus üldse. Minu arvates tuleks ühenduses Polli küsimusega see küsimus põhimõttelikult lahendada.

Meil on seni põllutöökoolide juures suurmajapidamised olnud. Majapidamised on harilikult mitusada tiinu suured olnud ja nende majapidamiste juures leiaime ühtlasi kõik hooned, mis enne mõisate käes olnud. Majapidamiste ülesanne pidi olema ühelt poolt, olla õppeabinõuks, teiselt poolt pidi nende ülesanne olema, aidata kooli majanduslikke kulusid kanda, et riigil viimased vähemad oleksid. Kuid minule näib, et senised kogemused on näidanud, et sarnasel kujul need majapidamised vähe kasu on andnud. Eriti mis puutub viimasesse nõudesse, siis pole majapidamine ka Polli juures selle peale pandud ülesandeid täitnud. Mina ei hakka analüüsima selle põhjusi, kuid võiksin õige palju näiteid tuua, kus sarnane kooli juures olev majapidamine ei ole koolile kasu toonud, vaid on kooli ülevõlpidajalt suuri summad lisaks nõudnud. Eelkõneleja rkl. Laarman tähendas küll, et Polli põllutöökoolile maakond ligi ei ole maksnud, kuid see näib ainult sellepärast nii, et paberil seda näha ei ole. Faktiliselt on Polli põllutöökoolile ometi juurde makstud. Maakond sai kogu inventari taksihinnaga, andis selle aga linavabrikule üle turuhinnaga, ja vahe tegi õige mitu miljonit välja. Nii on tegelikult ka siin ligi makstud.

Teiselt poolt on suureks küsimuseks, kas need kooli majapidamised niisugusel kujul, suurmajapidamistena täidavad oma ülesandeid ka õppeabinõuna, sest siin on täiesti teine

organisatsioon ja tegevus, kui meie seda näeme talu majapidamises. Sellepärast tuleks minu arvates kaalumisele võtta küsimus, kas meie Polli põllutöökoolist alates tulevikus ei tõmbaks senisele korrale risti peale ja ei läheks uute majapidamiste juurde üle.

Mina esitaksin Vabariigi Valitsusele küsimuse, kas ei oleks otstarbekohasem ja kas ei ole Vabariigi Valitsus kaalunud küsimust, Polli majapidamist mitte üle võtta, vaid lasta likvideeruda loomulikult teel ja selle asemele asutada väikene majapidamine. Selleks oleks tarvis umbes 30—40 tiinu maad, millele tuleksid ehitada uued hooned peale ja sarnast talu majandada. Minu arvates läheks see majapidamine palju vähem maksma. Igatahes peaks 3 või 4 miljoniga valmis saama. Sarnane majapidamine oleks omast kohast otstarbekohane, ta oleks tulukuse põhimõtetel korraldatud ning suudaks paremini oma ülesannet täita.

Küsimus seisab seega selles, missuguse kujuliseks tahetakse põllutöökoolide majapidamisi muuta. Kui tahetakse sarnast majapidamist, nagu see Polli põllutöökooli juures seni oli, edasi pidada, siis oleks siin tegemist mitmete miljonitega. On selge, et sarnane põllutöökooli majapidamine, kui mitte üldse, siis vähemalt Polli põllutöökooli juures elujõuline ei ole. Kui tahetakse sarnasele seisukohale asuda, siis tuleksid need krediitid kogasi lükata. Kui aga tahetakse väikemajapidamine asemele asetada ja selleks raha nõutakse, siis võiks krediiti teatud määral lubada, kuid seda võiks vähem olla, kui senises eelarves esitatud, 6 miljoni asemel jätkuks 3 kuni 4 miljonist.

K. Tonkman (põl): (Kõne kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata.) Austatud Riigikogu liikmed! Siin ei tuleks mitte kahte asja ühte segada, nimelt Abja linavabrikut ja Polli põllutöökooli. Need on kaks täiesti iseseisvat asja. Kui Abja linavabrik on tõesti Polli põllutöökooli talu majapidamist halvasti juhtinud, ehk mille varandus aresti alla on pandud ja mis pankrotti on kukkunud, see on iseseisev küsimus. Küsitakse raha põllutöökooli kordaseadmiseks, ja Riigikogu raha selleks lubades, peaks usaldama ometi Vabariigi Valitsust, et ta vaatab, mis selle majapidamise kordaseadmiseks tarvis läheb. Siin ei saaks ette öelda või ette arvata, et selle juures kõige halvemini saab talitatud, vaid siin, kriipsutan veel kord alla, peab usaldus olema, kuid opositsiooni rühmad küll seda ei usu, et Vabariigi Valitsus sellel alal usaldusvääriliselt talitab. Siin peaks ometi arusaadav olema, et majapidamine vajab kordaseadmist, kuid siin minnakse selle küsimusega kaugemale ja nimelt

näib ikka olevat pahemal pool iga kord, kui mingisugune küsimus põllumajandusliku hareduse edendamiseks päevakorral, teatav vaenulikkus ja närvilikkus. (A. Anderkopp, tõer: Oh sa Jumal!) Härra Anderkopp lööb nüüd käsi kokku, oodake, ma teen selle varsti selgeks. Olgu mis küsimus tahes põllumajanduse alal, selle peale ei taheta pennigi välja anda. Härra Laarman tõi näite, et isegi maanõukogu ei olnud selles parem, ei lubanud krediiti põllutöökoolile Pollis majapidamise kordaseadmiseks. Ma ütlen, meie põllumajapidamisi ei ole suudetud korda seada sarnaselt, et nad võiksid tulu tuua. (A. Schulbach, tõer: Nii kaua, kui kogumehed neid teostavad!) Härra Schulbach, ärge nende kogumeeste eest muretsege, see mure on Teil ülearune, see jätke juba meie hooleks. Kuid meil ei panda sugugi tähele, kui võrd erinevas raskes seisukorras põllutöökoolide majapidamised on.

Härra Fuks tõi siit kõnetoolilt näiteid võrreldes põllutöökooli juures olevaid asunikke Polli põllutöökooli majapidamisega. Härra Fuks ütleb, et Polli põllutöökool peab maksusid maksma ja hooned parandama. Kuid mispärast Polli põllutöökooli majapidamine, kui niisugune, kellel head maad käes, sellega välja ei tule. Härra Fuks unustab ära, et asunikkude majapidamine ja põllutöökooli majapidamine on kaks isesugust asja. Asuniku majapidamine ei ole sugugi niisugune nagu põllutöökooli majapidamine. Kooli hooned tuleb kütta, remonti teha jne. (J. Fuks, as: Seda annab maakonnavalitsus!) Ei, see ei ole niiviisi, kooli majapidamine peab seda andma. (O. Gustavson, stp: Ei ole andnud!) Härra Gustavson, seda peab küll majapidamine andma. Kui oli arutamisel Jäned küsimus, siis olite Teie samuti arvamisel, et kust need summad peavad tulema, kui majapidamine neid ei anna.

Kui asuda härra Fuks'i seisukohale ja öelda, et meie peame põllutöökooli majapidamise või talu 75 tessatiini suurusesse jätma, siis küsiksin härra Fuks'ilt, kas arvab härra Fuks, et see 75 tessatiini suurune talu suudaks kooli majapidamist katta. (B. Oja, tõer: See on Pärnumaal, mitte Läänemaal. Teie olete ära eksinud!) Ma ei räägi Läänega Pärnumaast, ma räägin üldse meie põllutöökoolide majapidamisest.

Härra Pool ütleb samuti, et meie peame seisukohale jõudma, kui suur peab üldse põllutöökool olema. (Th. Pool, tõer: Pärnis uus teha!) Seal on veel palju teisi küsimusi, mis tuleksid enne ära otsustada kui tükeldamisele asuda. Kui riik kavatsab iga aasta teatud majanduslikkude kulude katteks summasid välja anda ja seda maad, mis koolil kasutada, ära jagada,

on iseasi, kui antakse teatud krediit tarvitada, aga kui riik nende kulude katteks raha ei anna, siis peame küll küsima, kust see raha tuleb, millega need koolid üleval peetakse. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Siin on ikkagi täiesti ülespidamise küsimusega tegemist. Ma ei räägi üksi Pollist, vaid üldse põllutöökoolide majapidamistest ja neile tuleb iga aasta juurde maksta. Oleks parem moodus olevat, kui organisatsioonile või kooli ülevalpidajale jäetakse talud täiesti neis suurustes, ilma rendita, mis juba need majanduslikud kulud ära aitaks katta. Juba küsiti, kas see rent, mis koolitalust saadakse, on nii suur, et seda võidakse teisel teel põllutöökooli majanduslike kulude katteks välja anda. See ei ole nii suur ja oleks õigem, et need majapidamised, kus põllutöökoolid asuvad, ei pruugiks renti hoopis maksta. (O. Gustavson, stp: On jäetud ammu. Abja ei ole algusest peale pennigi maksnud, ja põllutööministeerium on seletanud, et rent läheb õppeabinõudeks.) Härra Gustavson, siin segatakse kaks asja ära. Majapidamine kui niisugune peab rendi välja tegema: kas tema maksab puhtas rahas selle rendi põllutööministeeriumile, või annab ta õppeabinõudeks, aga peale nende on koolil veel teised majanduslikud kulud. (O. Kask, tõe ja O. Gustavson, stp: Ja need kannab maakond.) Raske on inimestele selgeks teha, kui üldse aru ei saada. (Naer.) Ma räägin üldse majapidamistest põllutöökoolides. See ei ole sugugi õige, nagu kõneldakse, et põllutöökooli majapidamise rent jäetakse ära ja sellepärast olevat ta paremas seisukorras. Tal on topelt rent peal, ta peab renti maksma maa eest, teine rent veel selle eest, et need kooli majapidamise kulud on kanda, — siis on topelt rent peal, kuna ühe asuniku kohta ei ole teada, kellel oma majapidamise kulud ja veel kooli majapidamise kulud oleksid kanda. (O. Gustavson, stp: Ei ole — Abjas oli kolmekordne!) Ei ole, siis nähtavasti Teie, härra Gustavson, ei saanud aru. (O. Gustavson, stp: Vaadake teisest küljest!) Mina olen kolm aastat juhatanud põllutöökooli ja tean, et Jäneda põllutöökoolil oli renti maksta 350.000 marka ja majanduslikud kulud 600.000 marka. Jäneda mõisa rendist on tehtud tarvilikud remondid. (O. Gustavson, stp: Kuhu see $7\frac{1}{2}$ miljonit siis läks?) ...ja pluss veel 600.000 marka majapidamise kulud — kütteks, valgustuseks, puude veoks ja üldse, mis olemas on. Nii on ka lugu praegu nende teiste põllutöökoolidega ja sellepärast ei saa neid kahte asja ühte segada, et öeldakse, — vaadake, meil on põllutöökoolidel rent ära jäetud, ja kui majapidamisel ei ole neil üldse midagi maksta, vaid hoopis vastupidi, — on

topelt rent maksta. Ja olge head, öelge, misugune riigimõis on rendi korralikult ära maksnud algusest peale ja pluss veel majapidamise kooli majanduslikud kulud kandnud. (O. Gustavson, stp: Kuremaakarjapidamise kool!) Mis puutub Kuremaa majapidamise koolisse, siis tean ma niipalju, et rahaasjanduse komisjonis haridusnõunik härra Ümarik tähendas, et Kuremaa kool peab küll majapidamise kulud ülal ja maksab rendi, aga inventarist, mis selle sisse pandud, see ei ole mitte ühte protsenti tasutud, ja kui niiviisi antakse ka teistele koolidele, et seda võlaks ei arvata, vaid otsekohe... (stenogramm segane).

Ja nüüd tullakse ja öeldakse, et põllumajapidamise kool omaga välja ei tule. Aga näidake mulle, kus on üks riigimõis, mis on rendi ära maksanud ja peale selle põllutöökoolile andnud toetust ja kõik selle kulud katnud, kui teie seda näitate, siis võtan ma oma sõnad tagasi. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Kuremaast ma räägin praegu. (O. Gustavson, stp: Amortisatsiooni kulud...) Ei ole, amortisatsiooni ega kapitali protsente ei ole pennigi maksnud. (O. Gustavson, stp: Aga kas teate, kuidas Vigalas tehakse: antakse kari põllumeeste agitaatorite...) Kui Vigala küsimus päevakorras, siis räägime Vigalast, praegu on Polli asi päevakorral.

Siis kõneldakse ja öeldakse, et meil peaks majapidamine põllutöökooli juures olema. Tegelikult ei saa aga ükski põllutöökooli õpilane kooli majapidamise juures praktika peal olla. Kui põllutöökooli talu on 30—40 tessatiini suur ja kui seal on 50—60 õpilast, siis ei saa seal mingisugust praktikat olla, vaid ainult näidata, et nii ja nii peab majapidamine olema, aga kuidas seda praktiliselt käsitatakse, seda ei saa seal tegelikult läbi viia... (O. Gustavson, stp: Pollis ei ole rohkem praktikanke olnud, kui 2 ja 3.)

Need on küsimused, mis tahavad läbi kaaluda ja peavad läbi kaalutud saama, aga niisuguses seisukorras ei saa meie põllutöökoolid tegutseda. Ükskord peab selle küsimuse ära otsustama. Üks on kindel, et praegusel korral ei saa eelarve juures seda küsimust ära otsustada ja peab leppima sellega, et selle krediidi summa vastu võtame. Kuid kui seda krediiti vastu ei võetaks, mis siis sellega kätte saame?

Noh mis sellega kätte saadakse? See saadakse kätte, nagu härra Fuks ütles, et loomad on aresti alla pandud, need müüakse maha ja põllutöökooli majapidamine jääb lonkama, 1-st maist peale ei ole võimalik seda enam jätkata. Mis meie sellega kätte oleme saanud? Krediiti tuleb lubada ja selle krediidi piirides

tegutseda, ning põllutöökooli majapidamine korda seada. Ja mis teie siis mõtlete selle 6 miljoni marga eest põllumajanduse inventari saada. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Kuulge, härra Gustavson, siin ei ole juttu linavabriku kraami äraostmisest, vaid jutt on Polli põllumajapidamise kordaseadmisest. (O. Gustavson, stp: Võib selle kraami ära osta, seal on plommid küljes.) Kas see ära ostetakse, või müüakse, see on teine asi. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Kas Abja linavabrik siin kaotaks või võidaks, selle jätmise küsimuse alt välja. Kui aga 3 miljonit maha võetakse, siis teeks see suurt kahju. Kooli põllumajapidamiseks on väljaminekuid palju: seal ei ole viljaseemet, loomi tuleks juurde osta, traktorit ei ole, see on ära lõhutud ja vastavalt sellele tuleb siis hobuseid osta. See kõik maksab enam, kui 3 miljonit marka. Mis Teie siis selle 3 miljoni marga eest saate? Sellega ei ole õieti midagi peale hakata. 3 miljonit marka on ju suur raha, kuid kui tahame suuremat põllumajapidamist sisse seada, siis selleks on see summa väikene. Riigikogu peaks sellel arvamisel olema — kui kõneldakse, et seda koolimajapidamist on halvasti peetud — et kui riik selle oma kätte võtab, siis ei või ta ju seda halbtust sisse jätta. (O. Gustavson, stp: Tegelikud põllumehed juhivad, kuidas siis nii halvasti?) Kui on halvasti tehtud, siis peab parandama. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kõik patenteeritud põllumehed.) Mina ei ole nende patenti vaadanud, ja ei tea, kas põllumehel üldse patenti on või mitte. Ei saa selle summa lubamise vastu kuidagi vaielda, vaid kui tahetakse kooli korralikult sisse seada, siis on see krediit tingimata tarvilik, millega põllutööministeerium tegutseda võiks.

8. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

M. Juhkam (töer): Teen ettepaneku, pidada Riigikogu järgmine koosolek homme, kesknädalal, 23. märtsil kell 5 pärast lõunat päevakorraga:

- 1) Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul.
- 2) Riigiteenijate ja -töölise ühekordse palgalisa seadus — II lugemisel.
- 3) Riigi 1926./27. a. kulude ja tulude liselarve nr. 3 — III lugemisel,

ja edasi järgmisteks päevakorra-punktideks käesoleva koosoleku päevakorra arutamata eelnoud vastavatel lugemistel.

Ja peale selle peaksin teatama, et juhatusel kavatsus on pidada neljapäeval kaks koosolekut ja reedel kaks koosolekut.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud ning seega homne koosolek ja selle päevakord kindlaks määratud.

9. Riigi 1926./27. a. kulude ja tulude liselarve nr. 3 — II lugemisel. (Punkt 7. järg.)

E. Kink (stp): Mina ei uskunud, et härra Laarman selle küsimuse puhul ka sõna võtab. Kuid et ta seda tegi, ja mulle ette heitis loogika puudust, siis lubatagu vastata neile härra Laarman'i väidetele.

Kõigepealt ei öelnud mina seda, et kooli arvepidamine korratases oli. Et kool ja mõis üksteisega seotud, seda tähendas ka härra Tonkman, et talu ülesanne olla kooli toetamine, koolile ruumide, kütte, valgustuse jne. muretsemine. Kuid härra Laarman ei näidanud, milles minu ettekanne ebaõige on, ja ei lükanud midagi ümber. Kui härra Laarman küsis, mis selle korratuse peapõhjus oli, siis jättis ta ise vastuse sellele võlgu. Ta ei vasta oma küsimise peale. Pärast aga katsus väita, et maakonnanõukogu olla süüdi olnud, kes pole andnud tarvilikul määral krediiti, ja kus olla pahempoolne enamus olnud. Seda enamust aga ei ole olnud. Mina ennem jätsin ütlemata, et Polli kooli ja mõisa juhtimine oli algusest peale põllumeeste kogude tegelaste käes ja sinna ei lastud kedagi teist ligi. Ja nüüd tullakse ja öeldakse, et teised olla süüdi! Keegi ei ole takistanud neid talitamast, nagu nad ise heaks arvasid. Rohkemgi, mitte ainult krediiti ei keelanud maakonnanõukogu, vaid isegi mõisavalitseja poolt ilma maakonnanõukogu käest luba küsimata tehtud laenu makseti välja, mis ulatusid 100.000-sse markadesse. Kui korratuse põhjusi otsida, siis on need selles, et asutust juhtisid põllumeeste kogude tegelased, kes näitasid, et ei osata või ei taheta korralikult majapidamist juhtida. Ma ei hakka härra Laarman'i isiklikke asju selle kooli juures puudutama, arvesse võttes, et härra Laarman niikui-nii väga häbelikult ja väga tagasihoidlikult esines oma „vastuväidetega“. Härra Laarman'i isikliku osa kohta kooli korralageduses võiks väga palju kõneleda.

J. Fuks (as): Kui härra Tonkman toonitas, et kooli majapidamine peaks olema eeskujuks, siis just sellepärast sai Pärnumaal põllutöökooli juures asutatud Polli mõisa majapidamine, mis oleks pidanud eeskujuks olema õpilastele, kuidas talu pidada. Seni ei ole aga mingisugust eeskujut seal olnud. Polli mõisa majapidamine anti Abja linavabrikule tingimusega, et õpilased seal majapidamises praktiseerida saaksid ja Abja linavabrik kooli toetaks

iga aasta 25.000 margaga, selle eest saades Polli kooli hoolekogusse esitaja, kuna aga viimasel hoolekogu koosolekul kaks Abja linavabriku esitajat on olnud. Pärnu maakond kannab iga aasta Polli põllumeeste kooli majanduslikke kulusid 500.000 — 600.000 marka, riik maksab õpetajate palgad. Mõisa majapidamine pole end algusest peale ära tasunud, veel enam kooli toetanud. Esimeseks Polli mõisa valitsejaks oli Viljandi maavalitsuse praegune esimees härra Lauri. See härra jättis ristikehina niimata, pärast aga pidi mõisa majapidamisele heina puudumisel jõuluks juurde ostma. Peale selle ei toodud tagasi läbiaetud piima, ei kasvatatud sigu jne. Mida siis pidid õpilased õppima, kui seal midagi õppida ei olnud?

Mis puutub praktikasse, siis õpilased niisuguse lohaka majapidamise juures ei lähegi praktikale, vaid põgenevad ära ja lähevad harjutustaludesse ja õpivad seal talumajapidamist, aga mitte mõisamajapidamist. Kui pärast Polli põllutöökooli kohta oli juttu mõisamajapidamise likvideerimisest, siis mina ja minu kaaslased arvasime, et Pärnumaal ühest põllutöökoolist on vähe ning peaks veel teine põllutöökool olema Pärnu lähedal, kuna olemasolev põllutöökool on liig Viljandimaa piiri peal. Meil on ka veel Helme põllutöökool, mille saatus täna ka kaalul, ja see kool on Pollist 30 kilomeetrit kaugel. Mulle tuleb meelde, kuidas üks isa ütles koosolekul, et tema poeg olla Polli põllutöökoolis olnud, aga nüüd ei tahtvat enam sugugi tööd teha vaid ainult õpetada. (Aruandja K. Tonkman: Aga kui Teie selle ära jagate?) Igatahes ütlen, et maksimum peaks olema 75 ha ja siis saaks eeskujulikult põllumajapidamist teostada. (Vahelhüüe.) Praegu revidendi aktis seisab, et mõisapõllud kannatavad umbrohu all ja on osalt söödis. Seal on 41 lehma ja ka 75-hektaarilisel kohal võib 41 lehma pidada ja siis saavad põllud hästi rammutatud. Härra Pool toonitas, et seal tuleksid uued hooned ehitada. Minu arvates võiks vanu hooned lammutada, siis saaks ehitusmaterjali, ja ehitus tuleks koolile palju odavam. Ma ei ole selle vastu vaieldud, et tuleb toetust anda Polli põllutöökoolile, aga kui siin täna on juttu sellest, et tuleb raha assigneerida, siis pean arvama, et oleks otstarbekohasem uut inventari osta, et õpilased ka midagi õppida võiksid, selle asemele, et Abja linavabrikult ärapanditud kooli omandada.

T. Kalbus (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Minu arvates kõige tähtsam küsimus praegusel momendil on see, kas küsitud raha võib anda või mitte ja mis otstarbeks valitsus seda raha küsib. Kui kõike materjale läbi vaadata, mida aruandja ette kandnud, ja kuulates

seletusi, mis põllutöoministeeriumi esitaja eelarve-komisjonis andnud, siis on selge, milleks raha nõutakse. Tähendab, seda raha ei nõuta mitte selleks otstarbeks, et mingisugust uut inventari muretseda, vaid valitsusel on juba teatud seisukoht kindel, vähemalt põllutöoministeeriumil, et Polli mõisas on teatud inventar olemas, see tuleb üle võtta, see on hinnatud 6.172.000 marga peale, põllutöoministeerium arwab, et inventar nii palju maksab ja selle inventari ülevõtmiseks nõutakse 6 miljonit sadadega. Ja nüüd tuleb otsustada küsimus, kas anda selleks otstarbeks raha või mitte. Kuulates rkl.-te seletusi, kes ühtlasi ka Pärnu maakonnanõukogu liikmed, selgub, et inventari nii palju ei ole, või kuigi on, siis mingisugust vana prahti enesest kujutab, mida osta ei või. (J. Holberg, põl: Riigikontroll vaatab järele!) Kuid mina arvan, rkl.-tel peab selge olema, milleks raha tarvis. 6 miljoni nõudmist põhjendatakse sellega, et Polli mõisa inventari üle võtta. Nüüd tõuseb küsimus, kas on vaja seda vana prahti ära osta või mitte. Minu arvamine on, et meie selleks otstarbeks valitsusele raha lubada ei või. Ma arvan, et seda ei ole vaja anda, ning ei pruugi raha anda nii kaua, kui Vabariigi Valitsus uue kavaga ei esine. Meie teame, kuidas asi käib, põllutöoministeerium maksab Abja linavabriku võlad kinni ja nii edasi. Sellepärast arvan mina ja ühinen nende Riigikogu liikmetega, kes on seletanud, et mingi ja likvideerigu Abja linavabriku inventar, mis tema omandus, nii kuidas keegi tahab ja andku nii palju kui keegi tahab. Põllutöoministeerium võib ilma selle tagi selle mõisasüdame üle võtta ja hakata pidama, kui põllutöoministeeriumi mõisaid. Tal on mõisaid küllalt olemas ja ka mõisapidamise jaoks on põllutöoministeeriumil olemas erifond. Sellepärast ei ole praegusel juhtumisel selles mõttes põllutöoministeeriumil mingisugust krediiti vaja. Kuid tulevikus, näiteks tuleva aasta eelarve juures esinegu põllutöoministeerium kindla kavaga ja siis anname selleks krediiti, aga vana prahi ostmiseks krediiti anda ei tule.

Põllutöoministri kohustetäitja kohutuminister **O. Tief**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina tahaksin puudutada käesoleval korral kahte küsimust, mis minu arvates krediitide küsimuse juures mõõduandvad, nimelt kui palju on krediite vaja ja missugused kavatsused põllutöoministeeriumil selle krediidi nõudmise juures olid. Siin on räägitud, et soovitakse raha nõuda selleks, et välja maksta Polli põllutöökooli juures teatud linavabriku kulud. Ma pean ütleva, et põllutöoministeeriumil niisuguseid kavatsusi ei olnud. (Va-

helhüie.) Teie ütlete, et seletuskirjas olevat öeldud, et 6 miljonit nõutakse oleva inventari äraostmiseks. Ma ütlen, see ei ole õige, vaid seletuskiri räägib hoopis midagi muud. Ma loen seletuskirjast ette, mis on öeldud Polli põllutöökooli kohta: „Olemasoleva elusa ja eluta inventari ja tagavarade ostuhinna tasumiseks 2.665.000 mk., hädatarvilikkude remontide teostamiseks 105.000 mk. ja uue täiendava inventari ja tagavarade (seemned, väetised jne.) ostmiseks 3.392.000 mk., kokku vaja 6.162.000 marka.“

Tähendab, 6 miljonit ei ole mõeldud olemasoleva inventari ülevõtmiseks, vaid üle poole sellest läheks uue täiendava inventari ja tagavarade soetamiseks. (O. Gustavson, stp: Aga 2½ miljonit on selleks otstarbeks!) Põllutöoministeerium ei kavatse osta kõike inventari, mis seal olemas, vaid ainult seda, mis on kõlbulik ja tarvilik kooli majapidamiseks. Aga kui leitakse, et inventari on tarvis suurendada, siis sellepärast, et praegu õpib koolis 30 õpilast ja on seal ainult üks põllutöökooli õppeharu — põllumajapidamise haru. Tulevikus aga tahetakse seal kolm haru avada: põllumajanduse, karjakasvatuse ja kodumajapidamise harud, ja kooli suurendada, et õpilasi oleks 60—70 ümber. Sellepärast on arvatud, et inventari tuleb vastavalt täiendada, niihästi Polli kui ka Helme põllutöökoolis. Mõlemi jaoks kokku on arvestatud, et tarvilik inventar maksaks 6 miljoni ümber.

Võidakse öelda, et nende koolide juurde, kus majapidamine väike, ei oleks ehk niipalju inventari vaja. Kuid neid kavatsusi, mis põllutöoministeeriumil ja teistel asjatundjatel ringkondadel on olnud, silmas pidades, paistab, et ministeeriumi kalkulatsioonid on üsna õiged. Igatahes, 3—4 miljoniga võib üsna väikese majapidamise inventari sisse seada kooli jaoks — peavad olema mitmekesised õppevahendid ja masinad, peab olema kari, et õpilased võiksid nende kasutamise juures õppida. Aga kuigi neid koolimaid on võimalik vähendada, siis ei tähenda see veel, et inventar võiks olla vastav väikse asunikatalu inventarile, sest siis ei saa seal õpilased õppida. Sellepärast on minul usk, et need summad, mis eriteadlased välja on kalkuleerinud, kui tarvilikud põllutöökoolide sisseseadeks, õiged on. Üksikasjalikult olid need summad komisjonis arutamisel ja siis oleks võinud vastu vaielda ja ka täiendavaid teateid nõuda. Need andmed igatahes, mis minul olemas, näitavad, et 6 miljoni ümber tarvis on kummagi kooli jaoks. Ja kui seda vaja on, siis tuleb igatahes ka anda, sest pooliku inventariga ei ole midagi ära teha, ja praegused abinõud ei vasta nendele nõuetele, mis kooli jaoks üles on seatud.

Sellepärast toetan ikkagi nõutud summat ette pandud suuruses. Ühtlasi tähendan, et põllutöoministeeriumi arvamise järgi koolimaid on võimalik vähendada, isäranis mis puutub Polli põllutöökoolisse. Seal on 200 tiinu ümber maad. Nii palju tarvis ei ole, ja lähemal ajal, võib olla, tuleb osa maad väljajagamisele.

Juhataja **R. Penno**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Ma tahaksin ainult niipalju tähendada, et need on uued andmed, mis härra ministri kohustetäitja ette kandis — komisjonis neid sel kujul ette ei kantud. (A. Anderkopp, tüer: Nii käib see asjajamine!).

M. Laarman (põl): Väga armas oleks olnud, kui härra põllutöoministri kohustetäitja oleks kõigepealt need arvud ette kandnud, siis oleks see meil palju enam selge olnud. Meie vaidlesime nüüd hulk aega asjata. (H. Rebane, põl: Nüüd tuleb kõik ümber kõneleda!) Mina tuletaksin meelde, et meie igatahes seda küsimust täna lõpule ei jõua viia. Meie oleme arutanud siamaani ainult Polli asju, aga meil on veel 3 teist mõisat arutamata, ja ma kujutan ette, et kui meie nii põhjalikult oleme läbi võtnud ühe mõisa, siis tuleks samuti teha ka teisega. Rahaasjanduse komisjonis kandis härra Schütz ette üksikasjalikud andmed Helme mõisa kohta. Tõi seal ka ette umbes samalaadilised „hirmu ja õudsuse jutud“, nagu Polli kohta siin, ja ma pean arvama, et kui härra Schütz hakkab neid asju valgustama, siis võetakse järjekorras ette Helme, selle järele ka Kehra ja Sangaste, sest siin seati põhimõtte üles — asju üksikasjalikult arutada. (Vahelhüie A. Schulbach'i, tüer poolt.) Teil, härra Schulbach, on nii väike pirisev hääleke, et ei kuule Teie vahelehuudeid, paluksin kõvemini! Minu arvamise järgi peaksime kõik need mõisad järgimööda ette võtma, sest muidu oleks asi vähe ühekülgne. Kui aga lugu nõnda on, siis teeksin ma ettepaneku, võiks järgmisel koosolekul need kolm teist mõisat arutamisele võtta ja täna lõpetada.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tonkman**: Mina pean ainult seda tähendama, et need andmed, mille kohta siin härra Johanson kõneles, olid ka komisjonis olemas. (Vahelhüie pahemalt poolt: Need olid teie käes.) Kui keegi ei tahtnud neid tarvitada, siis ei saanud ju peale sundida. (L. Johanson, stp: Mida

seletas ministeeriumi esitaja.) Ta toetus just nendele samadele põhimõtetele ja alustele. (L. Johanson, stp: Teie ei lugenud seda enne, kui härra minister näitas.) Minul ei olnud tarvis lugeda, sest ma leidsin tarvilikuks ette kanda rahaasjanduse komisjonis seda, mida minult küsiti, sest on täiesti võimatu läbi lugeda seda aktide virna. Sellepärast jäi tegemata põllutöökooli üksikasjadesse ja peensustesse tungimine. Ma ei saa ühineda selle ettepanekuga, et kärpida 3 miljonit marka. Selle vastu pean vaidlema, sest minu arusaamise järgi ja rahaasjanduse komisjoni arvamise järgi ei ole võimalik kärpida 3 miljonit marka. Teen ettepaneku, see ettepanek, mis esitatud rkl. Kingu poolt, tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Kingult on ettepanek, erakorraliste kulude II jaos põllutöoministeeriumi eelarve peatükk III-das §7-dat riigile ostetavate maade ja inventari tasuks Mk. 23.912.700.— vähendada Polli põllutöökooli inventari ostmise arvel Mk. 3.000.000.—, jättes eelarvesse Mk. 20.912.700.— (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 30, vastu 37 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tulevad suurendamise osas põllutöoministeeriumi erakorralised kulud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tähendatud lisaelarve osa vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu suurendamise osas teedeministeeriumi erakorralised kulud.

Teedeministeerium.

Peatükk II.

Riigi raudteedevalitsus.

§ 20. Tallinna sõlme ja Järve-Nõmme vahelise teetamm	
laiendamise mullatööd	2.800.000.—
Riigi raudteedevalitsus	2.800.000.—
Teedeministeerium	2.800.000.—

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

B. Lastevarjupaigad.

§ 1. Nõmme rinnalaste ja emade kodule mustuse kaevu ehitamine	258.700.—
Lastevarjupaigad	258.700.—

C. Mitmesugused hoolekandeesutused.

§ 1. Udriku nõdramõistuslikkude kodule aida ja viljakuivatise ehitamine	12.200.—
§ 2. Udriku nõdramõistuslikkude kodule elektri sisse-seadmine	85.500.—
§ 3. Kinnisvara muretsemine laste suvekoloniile	1.200.000.—
Mitmesugused hoolekandeesutused	1.297.700.—
Hoolekande osakond	1.556.400.—

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Tööpuuduse vastu võitlemine	5.200.000.—
variant	8.200.000.—
Töökaitse osakonna keskasutus	5.200.000.—
variant	8.200.000.—
Töökaitse osakond	5.200.000.—
variant	8.200.000.—
Töö-hoolekandeministeerium	6.756.400.—
variant	9.756.400.—
Riigi keskasutuste kulud	64.134.000.—
variant	67.134.000.—

Rahaminister **L. Sepp**: Teatan, et Vabariigi Valitsus ühineb variandiga, määrata tööpuuduse vastu võitlemiseks 8.200.000 marka.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tonkman**: Rahaasjanduse komisjonil ei olnud teada Vabariigi Valitsuse seisukoht tööpuuduse vastu võitlemiseks ette pandud suurema summa 8.200.000 marga kohta, sellepärast oli osa rahaasjanduse komisjoni liikmetest tähendatud summa vastu, ning see jäi lisaelarvesse variandina. Et aga nüüd Vabariigi Valitsus suuremat summat pooldab, sellepärast võin aruandjana ühineda suurema summaga, sest komisjonis saadi nii aru, et kui Vabariigi Valitsus suurema summaga ühineb, siis ei olda selle vastu. Et aga sel korral Vabariigi Valitsuse seisukoht teatav ei olnud, oldi selle vastu.

Juhataja **R. Penno**: Töö-hoolekandeministeeriumi erakorralistes kuludes III peatükis esineb § 1. tööpuuduse vastu võitlemiseks sissevõetud 5.200.000 marga kõrval variant 8.200.000 marka. Aruandja on ühi-

nenud suurema summaga — variandiga, sellepärast ei tule vähem summa hääletamisele, kui seda ei nõuta. Hääletamisele tuleb peatükk III § 1. tööpuuduse vastu võitlemine 8.200.000 marga suuruses. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tööpuuduse vastu võitlemiseks 8.200.000 marka vastu võetud. Panen hääletamisele töö-hoolekandeministeeriumi erakorralised kulud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tööhoolekandeministeeriumi erakorralised kulud vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

B. Operatsiooni fondid.

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 7. A./s. „Eesti Vosvoriidi“ aktsiate omandamiseks	5.173.800.—
Keskasutus	5.173.800.—
Rahaministeerium	5.173.800.—
Operatsiooni fondid	5.173.800.—
Erakorralised kulud	72.307.800.—
Kulude suurendamine	483.764.300.—
Kulude vähendamine	324.932.800.—
Kulude absoluutne suurendamine	158.831.500.—
Tulude ülejääk	9.500.000.—
Kokku	168.331.500.—

Rahaminister **L. Sepp**: Teen ettepaneku, üles võtta lisaclarve nr. 3. rahaministeeriumi krediitide alal laenuks Tallinna linnavalitsusele endise hoburaudtee varanduste eest tasumaksmiseks Belgia anonüümsele „Tallinna tramvai“ 12 miljonit marka. (B. Eilman, stp: Aga mispärast laenuks? Tegelik väärtus on 5 miljonit marka.) Vabariigi Valitsus, riiklikust seisukohast välja minnes, pooldas, et laenuküsimus seltsiga lahendataks. Linna omavalitsus on seisukoha võtnud ja otsustanud 12 miljonit maksta. Summa suuruse kohta ei olnud Vabariigi Valitsusel teist kriteeriumi. Linnavalitsus on selleks lühikeseajalise laenu teinud, lootes, et selle laenu riigilt pikemaajaliseks laenuks saada-vast summast tagasi maksab. Kui Riigikogu selle summa nüüd kustutaks, siis oleks linnavalitsus sellega nii öelda libedale teele sattumas. Selle lühikeseajalise laenu tähtpäev tuleb õige peatselt, ja linnal ei ole võimalik siis tasuda. (O. Gustavson, stp: Kas see on protsendita laen?) Ei, see laen on

protsendiga, edaspidine korraldus tehakse erimäärusega. Panen ette, see summa lisaclarvesse üles võtta.

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Tonkman**: Mina komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda ei saa. Komisjonis oli see küsimus arutamise all ja seal toodi põhjuseks ette, et Tallinna linnal on suured varandused, mida ta kasutada saab, kas pantimise teel või nende peale laenu tehes. Tallinna linn kasutab varandusi, mis Belgia seltsilt sai. Tramm liigub, toob kasu ja isegi ülejääki linnale. Seda arvesse võttes ei saanud komisjon selle ettepanekuga ühineda, vaid ta lükati tagasi. Kui meie suurtele omanikkudele ärilisteks ettevõteteks raha laenama hakkame, siis läheb riik libedale, ja siis oleks igapäev õigus seda nõudma hakata. Peale selle on juba see laen Tallinna linnale välja makstud, selleks on eralaenu tehtud ja Belgia seltsile välja makstud. Nii et tüli ei sünnita mitte selle laenu saamine Belgia seltsi võla tasumiseks, vaid selle tasutud võla tagasi-saamine. Komisjoni nimel mina härra rahaministri ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **R. Penno**: Asun rahaministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele B. operatsiooni fondid ühes kulude absoluutse suurendamise lõpusummaga — 170.831.500 marka. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on lisaclarve tähendatud osa vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb):

II osa.

Tulude suurendamine.

Korralised tulud.

Otsekohesed maksud.

Peatükk IV.

Maks kapitali protsentidelt.

§ 2. Maks hoiusummadel	3.000.000.—
Maks kapitali protsentidelt	3.000.000.—

Peatükk VI.

Pärandusmaks.

§ 1. Pärandusmaks . . .	3.000.000.—
§ 2. Trahvid ja viivitusrahad	1.500.000.—
Pärandusmaks	4.500.000.—
Otsekohesed maksud	7.500.000.—

Lõivud ja tasumaksud.

Peatükk VII.

Tempelmaks ja lõivud.

§ 6. Kohtumaks.	3.000.000.—
Tempelmaks ja lõivud	<u>3.000.000.—</u>
Lõivud ja tasumaksud	<u>3.000.000.—</u>

Kaudsed maksud.

Peatükk X.

Tollid.

§ 1. Sisseveotoll.	77.000.000.—
§ 2. Väljaveotoll	10.000.000.—
Tollid	<u>87.000.000.—</u>
Kaudsed maksud	<u>87.000.000.—</u>

Riigi monopolid.

Peatükk XII.

Piirituse monopol.

§ 1. Piirituse ja denaturaadi müük	15.000.000.—
Piirituse monopol	<u>15.000.000.—</u>
Riigi monopolid	<u>15.000.000.—</u>

Riigi ettevõtted ja varandused.

Peatükk XV.

Raudteed.

§ 2. Pagasivedu	2.400.000.—
§ 4. Transiit	5.000.000.—
§ 5. Mitmesugused tulud	36.131.500.—
§ 7. Trahvid	300.000.—
Raudteed	<u>43.831.500.—</u>
Riigi ettevõtted ja varandused	<u>43.831.500.—</u>
Korralised tulud	<u>156.391.500.—</u>

Erakorralised tulud.

§ 2. Operatsiooni fondide tagasimaks	12.000.000.—
Erakorralised tulud	<u>12.000.000.—</u>
Tulude suurendamine	<u>168.331.500.—</u>

Rahaminister **L. Sepp**: Lisaelarve tasakaalustamiseks panen ette suurendada: „Tulud. Peat. X. Kaudsed maksud. § 1. Sisseveotoll Mk. 3.000.000, võrra.“ Sissetulekute andmed õigustavad selle ettepaneku.

Juhataja **R. Penno**: Panen härra rahaministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Sellega oleksid tulud kokku 171.331.500 marka, tulude ülejääk kuludest 500.000 marka.

Panen hääletamisele tulud ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on lisaelarve tulude osa vastu võetud.

Aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu III osa.

III osa.

Kinnitada Vabariigi Valitsuse poolt riigiasutuste töökoondamise seaduse („R. T.“ nr. 15/16 —1925. a.), selle seaduse maksvuse pikendamise seaduse („R. T.“ nr. 30—1926. a.) ning riigiametnike ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seaduse („R. T.“ nr. 31—1926. a.) põhjal ettevõetud riigiasutuste koosseisude ning riigiteenijate palganormide muudatused.

Rahaminister **L. Sepp**: Teen ettepaneku, täiendada riigi lisaelarvet nr. 3 järgmise osaga: „IV. Käesolev riigi kulude ja tulude lisaelarve nr. 3 hakkab maksma tema vastuvõtmisega“.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on härra rahaministri ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

